Evaluatie IPR 1998-2002

Uitgevoerd in opdracht van:
Ministerie van Economische Zaken
Samenwerkingsverband Noord-Nederland

Nijmegen, 27 juli 2004

Inhoudsopgave

			Blz.
Samenvatting			**1**
Hoofdstuk 1		**Inleiding**	**7**
	1.1	Aanleiding	7
	1.2	Doelstelling, onderzoeksvragen en onderzoeksopzet	9
	1.3	Opbouw rapportage	12
Hoofdstuk 2		**IPR algemeen**	**13**
	2.1	Gewijzigde IPR-regelingen	13
	2.2	Uitvoeringskosten	15
	2.3	Level playing field	16
Hoofdstuk 3		**Sociaal-economische analyse**	**19**
	3.1	Werkgelegenheid	19
	3.2	Arbeidsaanbod	22
	3.3	Bedrijvendynamiek	25
	3.4	Conclusies	26
Hoofdstuk 4		**Analyse IPR-dossiers 1998-2002**	**27**
	4.1	Methodiek	27
	4.2	Resultaten IPR totaal	30
	4.3	Resultaten per provincie	37
	4.4	Resultaten per type project	39

Blz.

Hoofdstuk 5		**Effecten IPR**	**41**
	5.1	Methodiek en respons	42
	5.2	Kenmerken bedrijven	43
	5.3	Ontwikkeling werkgelegenheid	45
	5.4	Locatiekeuze	49
	5.5	Aanvraag IPR	53
	5.6	Effecten IPR-subsidie	54
	5.7	Ervaringen met IPR-regelgeving	57
	5.8	Voorkeur type overheidssteun bij investeringen	59
	5.9	Toekomstverwachting bedrijven	60
Hoofdstuk 6		**Conclusies en toekomstbeeld**	**61**
	6.1	Algemeen	61
	6.2	Onderzoeksvragen	63
	6.3	Toekomstbeeld	68
Bijlage 1		**Tabellen**	**71**

Samenvatting

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken (EZ) en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) heeft Buck Consultants International de ***Investeringspremieregeling (IPR)*** voor de periode 1998-2002 geëvalueerd. De ***Evaluatie IPR 1998-2002*** is aan de hand van vijf thema's samengevat:

A Achtergrond evaluatie
B IPR algemeen
C Sociaal-economische analyse
D Analyse IPR-dossiers 1998-2002
E Effecten IPR

A Achtergrond evaluatie

De ***IPR is sinds 1968 een belangrijk instrument in het regionaal economisch beleid*** van het ministerie van Economische Zaken. De IPR is de laatste jaren voor twee redenen ingezet, enerzijds het verkleinen van de achterstand in economische ontwikkeling van de drie Noordelijke provincies met de rest van Nederland, anderzijds het verminderen / beperken van het verschil tussen de grensregio's in Overijssel en Midden- en Zuid-Limburg dat gecreëerd wordt door investeringssubsidies die ook door de Belgische en Duitse overheden verstrekt worden (equal level playing field). De IPR is een instrument dat primair een ondernemer ***tracht te beïnvloeden in diens beslissing naar vestigingsplaats, aard, omvang en/of timing van deze investering.***

1 Conform de richtlijnen van het ministerie van EZ dienen financiële instrumenten eens in de vijf jaar te worden ***geëvalueerd.*** Voor het evaluatieonderzoek zijn 19 onderzoeksvragen geformuleerd. Deze vragen en de antwoorden hierop zijn terug te vinden in hoofdstuk zes van het rapport.

B IPR algemeen

2 Het IPR-instrument valt uiteen in een centraal en een decentraal deel die verschillen in de aard en omvang van investeringsprojecten. Eind 1999 zijn zowel de centrale als decentrale IPR-regeling grondig gewijzigd. ***IPR-centraal*** wordt uitgevoerd door het ministerie van Economische Zaken en subsidieert sinds 2000 alleen nieuwe investeringsprojecten en strategische uitbreidingsprojecten met een omvang van minimaal € 4,5 miljoen. Reguliere uitbreidingsprojecten kunnen niet meer ingediend worden. Tegelijkertijd is de centrale regeling verruimd: desinvesteringen buiten het IPR-gebied worden niet meer gecorrigeerd en grondkosten komen vanaf 2000 ook in aanmerking voor de centrale IPR.
IPR-decentraal wordt uitgevoerd door het SNN en financiert zowel nieuwe investeringen als uitbreidingsinvesteringen met een omvang van maximaal € 4,5 miljoen. Sinds 2000 zijn strengere eisen gesteld aan uitbreidingsprojecten, zijn de doelgroepen beperkt, zijn de minimale investeringskosten verhoogd, is het grondgebied gewijzigd en kunnen bedrijfsonderdelen geen IPR meer aanvragen.

3 Uit een inventarisatie van subsidieregelingen in aangrenzende regio's in België (Belgisch Limburg en Wallonië) en Duitsland (Nordrhein-Westfalen) is gebleken dat ook daar nog steeds sprake is van substantiële investeringssubsidieregelingen voor individuele bedrijven. ***De overwegingen om vanuit een equal level playing field gedachte destijds een IPR voor majeure projecten in Overijssel en Limburg in leven te houden, zijn nog steeds valide.***

C Sociaal-economische analyse

4 Om de resultaten van de IPR-evaluatie in een breder perspectief te kunnen plaatsen, is een aantal ***sociaal-economische indicatoren*** voor de IPR-provincies geanalyseerd. De belangrijkste resultaten voor de periode 1998-2002 zijn:

- De ontwikkeling van de werkgelegenheid in de IPR-provincies laat een vergelijkbaar patroon zien als in de rest van Nederland: aanvankelijk stijgt de werkgelegenheid, maar na 1999 daalt deze weer. Tegelijkertijd stijgt de beroepsbevolking ook.
- De commerciële dienstverlening is in de IPR-provincies ondervertegenwoordigd ten opzichte van Nederland, terwijl de industriële sector en niet-commerciële dienstverlening oververtegenwoordigd zijn in de IPR-provincies.
- De werkloosheid in de IPR-provincies is relatief hoog, met uitzondering van Overijssel waar de werkloosheid lager is dan het Nederlandse gemiddelde.
- De bedrijvendynamiek (vestigingen, oprichtingen, opheffingen en faillissementen) laat zien dat het bedrijfsleven in de drie noordelijke provincies minder dynamisch is geworden in 2002 ten opzichte van 1998. Fryslân laat het beste resultaat zien.

D Analyse IPR-dossiers 1998-2002

5 Gedurende de evaluatieperiode zijn 1.116 ***decentrale projecten*** ingediend, waarvan uiteindelijk 976 verleend[1] zijn (89%). Bij afronding van deze evaluatie heeft 49% van de verleende projecten een positieve premie[2] ontvangen en is 28% op nihil[3] gesteld. De resterende 23% van de projecten is nog in uitvoering. Het aanscherpen van de decentrale IPR-regeling vanaf 2000 heeft ertoe geleid dat het aantal verleende projecten drastisch is gedaald: 65% van de projecten zijn verleend in 1998 en 1999. De andere 35% is tussen 2000 en 2002 verleend.
In de periode 1998-2002 zijn veel minder ***centrale projecten*** ingediend: in totaal zijn 49 projecten verleend. Tot nu toe heeft 27% van de projecten een positieve premie ontvangen, is 16% op nihil gesteld en is 57% van de projecten nog in uitvoering.

Tabel 1 geeft een overzicht van de begrote kosten en de verleende IPR-premie voor de decentrale en centrale IPR-projecten. Het overgrote deel van de IPR-subsidie is verleend aan industriële bedrijven, zowel voor de decentrale (60%) als centrale (79%) projecten. In de provincie Drenthe zijn relatief weinig projecten ingediend en is een relatief lagere premie verleend, terwijl er relatief gezien meer arbeidsplaatsen gecreëerd zijn. Met betrekking tot het type investering blijken het aantal decentrale vestigingsprojecten ondervertegenwoordigd (26%), terwijl er verhoudingsgewijs meer arbeidsplaatsen verwacht worden (43%).

Tabel 1 Begrote kosten en verleende premie IPR-decentraal en IPR-centraal 1998-2002 (in euro's)

	IPR-decentraal			IPR-centraal		
	Bedrag	Percentage	Projecten	Bedrag	Percentage	Projecten
Begrote investeringskosten totaal	1.461.244.393		976	1.628.020.400		49
Verleende premie	170.090.657	100,0	976	158.948.805	100,0	49
• Vastgestelde premie	61.477.053	36,1	475	22.409.306	14,1	13
• Vrijval vastgestelde projecten[1]	14.158.920	8,3	475	5.632.950	3,5	13
• Nihil gesteld	32.545.620	19,1	274	65.588.760[2]	41,3	8
• Nog uit te keren	61.909.064	36,4	227	65.317.789	41,1	28

1 Verleende premie vastgestelde projecten – vastgestelde premie vastgestelde projecten
2 Eén van de acht centrale nihilstellingen bedraagt maar liefst € 50 miljoen, maar is nooit gerealiseerd. Dit geld is teruggegaan naar de 'IPR-kas'.

[1] Het project heeft een beschikking gekregen en kan rekenen op een IPR subsidie wanneer de vastgestelde criteria worden gehaald bij de realisatie van het project.
[2] Het project is gerealiseerd, getoetst aan de vastgestelde criteria en heeft een IPR subsidie ontvangen.
[3] Het project is gerealiseerd, getoetst aan de vastgestelde criteria en heeft geen IPR subsidie ontvangen.

6 Tot nu toe zijn er naar schatting 5.174 directe arbeidsplaatsen gerealiseerd via IPR-decentraal. In totaal 1.201 bij projecten die in de periode 2000-2002 verleend zijn. Voor de projecten uit 1998-1999 is het aantal gerealiseerde arbeidsplaatsen berekend: 3.534. De centrale IPR-projecten hebben tot op heden 439 arbeidsplaatsen opgeleverd. ***Het totale effect van de IPR zal naar verwachting tussen de 8.277 en 11.334 arbeidsplaatsen zijn.***

De ***gemiddelde kosten per arbeidsplaats bij decentrale projecten bedragen € 12.833.*** De kosten voor een vestigingsproject liggen gemiddeld hoger (€ 14.430), terwijl de kosten voor een uitbreidingsproject lager liggen (€ 12.121). ***Voor een centraal IPR-project zijn de kosten veel hoger: € 51.046.*** De gemiddelde kosten per arbeidsplaats per type investering variëren: bij een industrieel vestigingsproject kost een arbeidsplaats gemiddeld € 23.763, terwijl de gemiddelde kosten voor een arbeidsplaats bij een industrieel uitbreidingsproject € 75.965 bedragen.

E Effecten IPR

7 De effecten van de centrale en decentrale IPR-regeling zijn in beeld gebracht via een ***schriftelijke en telefonische enquête bij ondernemers***. De belangrijkste resultaten zijn:

- De IPR wordt door ondernemers gezien als dé regeling voor vergroting van de investeringsbereidheid. Andere beleidsinstrumenten scoren aanzienlijk minder.
- Bedrijven die in de periode 1998-2002 een IPR-subsidie hebben aangevraagd, hebben een werkgelegenheidsgroei gekend van 43% in 2004 ten opzichte van 1998.
- Ongeveer 63% van de ondernemers is gevestigd in een kernzone[4], waar de werkgelegenheid gemiddeld is toegenomen met 34% in 2004 ten opzichte van 1998.
- De belangrijkste redenen voor de locatiekeuze bij IPR-projecten zijn de beschikbaarheid van een locatie / uitbreidingsmogelijkheden (28%) en de ligging ten opzichte van de markt of andere vestigingen (19%). De mogelijkheid om IPR aan te vragen is in 6% van de gevallen genoemd. Ondernemers die een vestigingsproject wilden realiseren, hechten meer waarde aan de ligging ten opzichte van de markt of andere vestigingen (26%) en de aanwezigheid van IPR (12%). Bij uitbreidingsinvesteringen is de beschikbaarheid van de locatie / uitbreidingsmogelijkheden belangrijker (32%).
- De centrale en decentrale IPR-subsidie hebben een beperkte rol gespeeld bij het voorkomen van investeringen in het buitenland. Van de zes strategische uitbreidingsprojecten (IPR-centraal) hebben twee ondernemers een locatie in respectievelijk Duitsland en Polen overwogen.

[4] Zones waarin wonen en werken geclusterd worden om een verdere verstedelijking van het platteland tegen te gaan en opstopping in het woon-werkverkeer worden voorkomen.

Van alle ondernemers die een decentrale IPR-subsidie hebben ontvangen, heeft 6% één of twee alternatieve locatie overwogen. Zes locaties betroffen het buitenland en twee betroffen locaties in Noord-Holland.

- De IPR-subsidie heeft bij drie van de 45 bedrijven (7%) die deel uitmaken van een groter concern en een uitbreidingsproject hebben gerealiseerd een vertrek uit het IPR-gebied voorkomen. Ook heeft de IPR-subsidie bij 7% van de bedrijven de uitbreidingsinvestering naar het IPR-gebied gelokt.
- Bijna 75% van de ondernemers geeft aan dat door de IPR-subsidie financiering van de investering mogelijk werd gemaakt. Ook uit andere antwoorden blijkt dat het verkrijgen van IPR een positief effect heeft op andere financiers. M.a.w. het financieringseffect is belangrijker dan de geografische dimensie, de timing of de omvang van de investering.
- Als geen IPR-subsidie was verkregen dan zegt eenderde van de bedrijven dat de investering hetzelfde zou zijn geweest, eenderde spreekt over een minder grote omvang. Veertien procent zegt dat zonder IPR de investering niet was doorgegaan.
- De helft van de bedrijven vindt de bijdrage van de IPR cruciaal / groot bij het realiseren van nieuwe economische activiteiten en de toekomstkracht van de vestiging. De bijdrage van de IPR aan nieuwe producten en technologie wordt door eenderde als cruciaal of groot gezien.
- Alhoewel een vergelijking lastig is, zijn ondernemingen die een IPR-subsidie hebben ontvangen positiever over hun omzet en winst dan andere ondernemingen in het Noorden die deze subsidie niet hebben gekregen.

8 De betrokken ***provinciale besturen en regionale ontwikkelingsmaatschappijen*** hechten grote waarde aan de IPR:

- Het is een instrument om daadwerkelijk bedrijven in hun investeringsgedrag te beïnvloeden; bovendien zien bedrijven het vaak als 'bewijs' voor een gastvrije houding.
- Het feit dat IPR in principe beschikbaar is, zorgt er voor dat de IPR-regio's op de radar blijven van met name internationale investeerders. Op het moment dat dit niet het geval is, worden de regio's door een aantal bedrijven onmiddellijk niet meegenomen in de locatieoverwegingen.

9 ***De hoofdconclusie luidt als volgt: de IPR heeft de werking die ermee wordt beoogd.*** Investeringsbeslissingen zijn complexe processen, waarbij het lastig is één factor te isoleren. Niettemin blijkt, zowel uit feitelijke realisatie van arbeidsplaatsen, als uit gesprekken met ondernemers, overheden en regionale ontwikkelingsmaatschappijen, dat de IPR een nuttig instrumentarium is ter bevordering van het investeringsgedrag van bedrijven. In hoeverre de baten ook op een andere wijze voor overheidsinterventie tot stand kunnen worden gebracht, is een vraag, die geen onderwerp van studie vormde. Gezien de resultaten lijkt een nadere verkenning van alternatieve financieringsvormen met name voor uitbreidingsinvesteringen (bijvoorbeeld een achtergestelde lening in plaats van een investeringspremie) zinvol.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De ***Investeringspremieregeling (IPR)*** is al sinds 1968 een belangrijk instrument in het regionaal economisch beleid van het ministerie van Economische Zaken. Het aantal gebieden met een economische achterstand in Nederland is langzaam afgenomen. Waar tot het begin van de jaren tachtig nog sprake was van een achterstand in een groot aantal gebieden in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland is in de laatste jaren nog slechts sprake van achterstand in de drie noordelijke provincies. De rijksinzet is de laatste jaren dan ook gericht geweest op het verkleinen van de achterstand in economische ontwikkeling van het Noorden met de rest van Nederland.

Naast het regionaal beleid gericht op het Noorden wordt echter ook in een deel van Overijssel en Midden- en Zuid-Limburg specifiek regionaal beleid gevoerd. Dit beleid is niet zozeer gericht op het verkleinen van de achterstand tussen deze regio's met de rest van Nederland, maar meer op het creëren van een equal level playing field. Anders gezegd, het verminderen / beperken van het verschil tussen de grensregio's dat wordt gecreëerd door investeringssubsidies die ook door de Belgische en Duitse overheden worden gegeven.

De IPR is een instrument dat primair een ondernemer, die op basis van bedrijfseconomische gronden overweegt te gaan investeren, ***tracht te beïnvloeden in diens beslissing naar vestigingsplaats, aard, omvang en/of timing van deze investering***. Deze beïnvloeding is gericht op een zo groot mogelijk volume aan investeringen in stuwende activiteiten in het doelgebied. Het instrument valt uiteen in een centraal en een decentraal deel.

De IPR-centraal en de IPR-decentraal zijn aparte regelingen en worden uitgevoerd door respectievelijk het ministerie van Economische Zaken en door het Samenwerkingverband Noord-Nederland (SNN). Voor beide regelingen is voor de periode 2000-2006 in totaal € 125 miljoen gereserveerd. Vanaf 2004 is er voor de IPR-centraal een geringer budget beschikbaar. In tabel 1.1 zijn de belangrijkste kenmerken van beide regelingen op een rij gezet. Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat het kenmerkende verschil tussen de IPR-centraal en de IPR-decentraal ligt in de omvang van investeringsprojecten die voor subsidie in aanmerking komen. ***IPR-centraal*** subsidieert sinds 2000 alleen nieuwe investeringsprojecten, strategische uitbreidingen met een omvang van meer dan € 4,5 miljoen en fundamentele wijzigingsprojecten. ***IPR-decentraal*** financiert de kleinere investeringsprojecten van maximaal € 4,5 miljoen. Naast nieuwe investeringsprojecten worden ook uitbreidingsinvesteringen door de IPR-decentraal gesubsidieerd. Dit onderscheid in een centrale en een decentrale IPR is een belangrijk aandachtspunt in de voorliggende evaluatie.

Tabel 1.1 Kenmerken regelingen IPR-centraal en IPR-decentraal

	IPR-centraal	IPR-decentraal
Verantwoordelijke instantie	Ministerie van Economische Zaken	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Beschikbaar budget per jaar		
1998	€ 75.240.896	€ 32.672.176
1999	€ 46.852.966	€ 37.209.978
2000	€ 17.928.856	€ 16.336.088
2001	€ 34.800.233	€ 27.816.727
2002	€ 39.951.413	€ 23.559.200
Totaal	***€ 214.774.364***	***€ 137.594.169***
Mogelijke investeringsprojecten	• Nieuwe bedrijfsinvesteringen van industriële, stuwend dienstverlenende en stuwend toeristische bedrijven > € 4,5 miljoen • Uitbreidingsinvesteringen (beëindigd in 2000) • Strategische uitbreidingsinvesteringen > € 13,6 miljoen (sinds 2000) • Fundamentele wijzigingsprojecten > € 45,4 miljoen	• Gericht op samenhangende investeringen < € 4,5 miljoen • Nieuwe bedrijfsinvesteringen • Uitbreidingsinvesteringen

Omvang subsidiabele investeringen	• Vestigingsproject
	  • Minimaal € 4,5 miljoen
	• Fundamentele wijziging (fundamentele wijziging in product of productieproces van industrieel bedrijf): minimaal € 45.378.022
	• Strategische uitbreiding (uitbreidingsproject waarbij sprake is van concurrentie binnen Europese Unie ten aanzien van vestigingslocatie): minimaal € 13.613.406
		• Vestigingsproject (nieuwe onderneming of verplaatsing onderneming van buiten naar binnen Noord-Nederland)
		  • Minimaal € 136.134
		  • Maximaal € 4.537.802
		• Uitbreidingsproject (uitbreiding bestaande onderneming)
		  • Minimaal € 453.780
		  • Maximaal € 4.537.802
		• Herstructureringsproject

Subsidieregio's	• 5 kernzones in Noord-Nederland en een aantal gemeenten in Overijssel en Midden- en Zuid-Limburg	• Vestigingsprojecten in vijf kernzones in Noord-Nederland • Uitbreidingsprojecten en herstructureringsprojecten in aantal gemeenten in Groningen, Fryslân, Drenthe en Overijssel
Doel	• Verkleinen van de achterstand tussen deze regio's en overig Nederland • Creëren van een level playing field (Overijssel, Midden- en Zuid-Limburg)	• Verkleinen van de achterstand tussen de regio's en overig Nederland
Subsidiepercentage	• Variërend van 13,5% bruto tot maximaal 20% bruto, afhankelijk van de provincie en gemeente • Voor majeure projecten wordt het percentage vastgesteld door de minister	• Vestigingsproject: 20% • Uitbreidingsproject: 15%

Conform de evaluatierichtlijn van het ministerie van Economische Zaken dienen financiële instrumenten eens in de vijf jaar te worden geëvalueerd. Aangezien de laatste evaluatie dateert uit 1998 is dit moment voor wat de IPR betreft nu gekomen. Buck Consultants International (BCI) heeft de evaluatie van het Besluit subsidies regionale investeringsprojecten 2000 (IPR-centraal) en de verordening Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2000 (IPR-decentraal) van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland.

1.2 Doelstelling, onderzoeksvragen en onderzoeksopzet

Doelstelling

De doelstelling van dit project is als volgt geformuleerd:

Het evalueren van de werking van het Besluit subsidies regionale investeringsprojecten 2000 (IPR-centraal) en de SNN-verordening Investeringspremieregeling Noord-Nederland (IPR-decentraal) voor de periode 1998-2002 en lering trekken uit deze ervaringen voor de toekomst.

Onderzoeksvragen

Voor het evaluatieonderzoek zijn 19 onderzoeksvragen geformuleerd die zijn onderverdeeld in zes thema's:

1 Nut en noodzaak beleid: nut en noodzaak van de beleidsdoelstelling als zodanig.
2 Doelbereik: de mate waarin de doelstellingen van beleid worden gerealiseerd.
3 Doeltreffendheid: de mate waarin de doelstellingen van beleid zijn gehaald dankzij het gevoerde beleid.
4 Doelmatigheid: hadden de doelstellingen gerealiseerd kunnen worden met minder middelen?
5 Instrumentatie: nut en noodzaak (merites) van de gekozen wijze van instrumentatie.
6 Doelmatigheid van de bedrijfsvoering: kwaliteit van de geleverde diensten.

Alle onderzoeksvragen hebben betrekking op zowel de IPR-centraal als de IPR-decentraal. Wanneer dit niet zo is, is dit specifiek aangegeven.

Nut en noodzaak

1 Heeft het Noorden nog een achterstand? Zo ja, wat is de rol van het Rijk en andere overheden bij het verkleinen van deze achterstand?
2 Is het nog noodzakelijk om door middel van financiële regelingen een level playing field te creëren voor de gebieden in Overijssel en Limburg (IPR-centraal)?

Doelbereik en doeltreffendheid

3 Hebben de IPR-centraal en de IPR-decentraal bijgedragen aan een versterking van de economische structuur in het Noorden en de ontwikkeling van de economische structuur van Midden- en Zuid Limburg en Twente?
4 Hoeveel nieuwe directe en indirecte werkgelegenheid hebben de regelingen gecreëerd?
5 Hoe zijn de (gesubsidieerde) bedrijven verankerd in de regionale economie? Dat wil zeggen: hebben er in de periode na de subsidieverstrekking vervolginvesteringen plaatsgevonden, wat zijn de directe werkgelegenheidseffecten op de middellange termijn? Verschilt dit per sector? Verschilt dit per type project? Welke structurele effecten zijn de afgelopen 10 jaar behaald?
6 Hebben de IPR-centraal en IPR-decentraal bijgedragen tot de introductie van nieuwe economische activiteiten in de regio, een nieuw product of een nieuwe technologie?
7 Hebben de IPR-centraal en IPR-decentraal door ondersteuning van de (strategische) uitbreidingsprojecten voorkomen dat Nederlandse bedrijven hun uitbreidingsinvesteringen elders binnen de Europese Unie met overheidssteun aldaar hebben gerealiseerd in plaats van in Noord-Nederland?

Doelmatigheid

8 Oefent de IPR-subsidie een wezenlijke invloed uit op de ondernemer in zijn locatiekeuze van het investeringsproject, uitgesplitst naar de verschillende typen investeringsprojecten die in aanmerking komen voor een subsidie (vestiging en uitbreiding)?
9 Oefent de IPR-subsidie een wezenlijke invloed op de ondernemer uit bij het aangaan van een investeringsproject qua aard, omvang en timing van dit project?
10 Gezien de mogelijke beperkingen van het budget, zal gekeken moeten worden naar de meest effectieve besteding van de beschikbare gelden. Is een minimale grens aan het subsidiepercentage te stellen, waarbij nog gesproken kan worden van een beïnvloeding van de ondernemer?
11 Heeft de beperking bij de IPR-centraal en de IPR-decentraal van (gesubsidieerde) vestigingsinvesteringen tot de 5 kernzones – zodat door synergie effecten van de aldaar gevestigde bedrijven meer dynamiek en een broedplaats ontstaan voor nieuwe economische bedrijvigheid en netwerkvorming -, geleid tot een versterking van de productiestructuur aldaar?

12 In hoeverre heeft de IPR-subsidie bij de concernleiding een rol gespeeld in het afwegingsproces om de uitbreidingsinvesteringen bij haar dochteronderneming in Noord-Nederland te realiseren in plaats van bij haar buitenlandse dochteronderneming(en) in een andere EU-lidstaat waar ter plaatse ook investeringssteun voorhanden is (strategische uitbreidingsprojecten)?

Instrumentatie

13 Is de afstemming tussen de IPR-centraal en IPR-decentraal adequaat met betrekking tot doelgroep en steunintensiteit?
14 Hoe is de verhouding tussen diverse typen bedrijvigheid bij toedeling van de middelen?
15 Hoe ervaart de doelgroep de werking van de regeling en welke knelpunten ervaart zij?
16 Hoe werkt het criterium van het stuwend dienstverlenend karakter en wat kan gezegd worden over de realisatie daarvan aan de hand van oudere dossiers?
17 Wat is de verhouding tussen de verstrekte subsidie en het creëren van directe en indirecte werkgelegenheid, ofwel hoeveel euro heeft een fte. gekost?

Doelmatigheid van de bedrijfsvoering

18 Is de uitvoering van IPR-centraal en de IPR-decentraal (binnen het Kompas) doelmatig geweest?
19 Staan de uitvoeringskosten in verhouding tot de verstrekte subsidie?

Onderzoeksaanpak

Om de 19 onderzoeksvragen te beantwoorden, is het onderzoek opgebouwd uit zes fasen, waarvan de methodiek achtereenvolgens kort beschreven wordt:

Fase 1 Sociaal-economische analyse
Fase 2 Kwantitatieve analyse IPR-instrument
Fase 3 Effectmeting IPR-instrument
Fase 4 Optimaliseren instrumentarium
Fase 5 Operationaliseren level playing field
Fase 6 Strategie

De sociaal-economische analyse (fase 1) beschrijft in het kort de uitgangssituatie van de regio's die in aanmerking komen voor een IPR-subsidie. Deze gegevens worden gebruikt om de onderzoeksresultaten te toetsen en na te gaan in hoeverre de IPR-subsidie de economische groei in de IPR-regio's heeft versneld.

Het effect van het IPR-instrument is op verschillende manieren gemeten (fase 2 en 3). Allereerst is gebruik gemaakt van digitale bestanden van de centrale en decentrale IPR-projecten die bij het ministerie van EZ en het SNN beschikbaar zijn.

Tevens zijn de dossiers van een aantal decentrale projecten nader onderzocht op basis van een representatieve steekproef. Op deze manier zijn aanvullende gegevens achterhaald die relevant zijn voor het evaluatieonderzoek. Van het centrale IPR-bestand zijn alle dossiers meegenomen, omdat dit een beperkt aantal betrof en een steekproef onvoldoende representatief zou zijn. Om meer informatie van de ondernemers zelf te verkrijgen, zijn twee enquêtes uitgevoerd. De schriftelijke enquête is gebruikt om meer informatie te achterhalen van ondernemers die in de periode 1998-2002 een IPR-subsidie hebben aangevraagd. Een telefonische enquête is uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de langere termijneffecten van de IPR-subsidie. Deze enquête is gehouden onder bedrijven die in 1993 een IPR-subsidie hebben aangevraagd.

Om de onderzoeksresultaten van de evaluatie te vergelijken met alternatieve subsidiemogelijkheden is gezocht naar een aantal evaluatiestudies in binnen- en buitenland (fase 4). Hiervoor zijn zowel rapporten opgevraagd als ook telefonische interviews verricht met experts. Tevens is aan de ondernemers gevraagd welke andere subsidiemogelijkheden zij interessant vinden.

Het begrip level playing field is nader geconcretiseerd (fase 5). De informatie hiervoor is afkomstig van enkele regelingen die in België en Duitsland gebruikt worden. Daarnaast is ook bij het ministerie van EZ nagegaan welke beleidsonderbouwing gebruikt is om het level playing field te handhaven.

Tot slot is een aantal interviews gehouden met bestuurders en uitvoeders van de IPR-regeling. Zij hebben inzicht gegeven in hun ervaringen en wensen ten aanzien van het IPR-instrument en hebben tevens gereageerd op de conclusies die in eerste instantie getrokken zijn.

1.3 Opbouw rapportage

Het voorliggend rapport bevat zes hoofdstukken. ***Hoofdstuk 2*** gaat kort in op de wijzigingen van de decentrale en centrale IPR-regeling tussen de perioden 1998-1999 en 2000-2002. Tevens zijn de uitvoeringskosten in beeld gebracht en is informatie opgenomen over het level playing ten opzichte van het buitenland. In ***hoofdstuk 3*** is een korte beschrijving gegeven van de uitgangssituatie van de regio's die voor de IPR-regeling in aanmerking komen. Onderwerpen die aan de orde komen, zijn: werkgelegenheid, arbeidsaanbod en bedrijvendynamiek. In ***hoofdstuk 4*** zijn alle IPR-dossiers geanalyseerd die ingediend zijn in de periode 1998 tot en met 2002. De effecten van de IPR-regeling zijn opgenomen in ***hoofdstuk 5***. Tot slot worden in ***hoofdstuk 6*** de conclusies gepresenteerd aan de hand van de onderzoeksvragen.

Hoofdstuk 2 IPR algemeen

Paragraaf 2.1 gaat kort in op de wijzigingen van de centrale en decentrale IPR-regelingen in de perioden 1998-1999 en 2000-2002. In paragraaf 2.2 wordt inzicht gegeven in de kosten die gepaard gaan met de uitvoering van de IPR-regeling gedurende de evaluatieperiode. Tot slot is in paragraaf 2.3 meer inzicht geven in het level playing field dat in Nederland en de aangrenzende regio's in Duitsland en België toegepast wordt.

2.1 Gewijzigde IPR-regelingen

IPR-decentraal

Op de huidige evaluatieperiode 1998-2002 zijn drie verschillende decentrale IPR-regelingen van toepassing. Voor de periode januari 1998 tot juli 1998 geldt de IPR-regeling van 1996. Op de periode juli 1998 tot en met december 1999 is de IPR-regeling 1998 van toepassing. Voor de laatste periode 2000 tot en met 2002 geldt de huidige IPR-regeling uit 2000. De IPR 2000 verschilt op een aantal punten van de voorgaande IPR-regelingen, mede daarom is bij de analyse van de IPR-dossiers soms een onderscheid aangebracht tussen de periode 1998-1999 en 2000-2002 (zie hoofdstuk 4). De belangrijkste verschillen zijn:

- Strengere eisen ten aanzien van uitbreidingsprojecten om budgetuitputting te voorkomen:
  - toename werkgelegenheid met 30%;
  - uitbreiding productiecapaciteit met 40% met het creëren van één, twee of drie arbeidsplaatsen.
- Beperking van doelgroepen:
  - alleen stuwende bedrijven en bedrijven die binnen één jaar stuwend zijn, mogen nog aanspraak maken op IPR;
  - primaire sectoren (waaronder winning van delfstoffen) kunnen geen IPR meer aanvragen.
- Minimale omvang van de investeringskosten van uitbreidingsprojecten is verhoogd naar € 453.780. Voor 2000 bedroegen deze kosten € 90.756.

- Wijziging grondgebied:
  - alle gemeenten in de provincie Drenthe kunnen vanaf 2000 IPR aanvragen. Voor heen was dit een beperkter aantal gemeenten, waaronder Hoogeveen, Emmen en Coevorden;
  - de Groningse en Friese gemeenten die niet op de Europese steunkaart 2000-2006 aangegeven zijn, kunnen geen IPR meer aanvragen;
  - de gemeenten Hardenberg en Steenwijk (in Overijssel) kunnen ook IPR aanvragen;
  - de gemeenten in de kernzones (zones waarin wonen en werken geclusterd worden om een verdere verstedelijking van het platteland tegen te gaan en opstoppingen in het woon-werkverkeer worden voorkomen)[5] kunnen IPR aanvragen voor vestigingsprojecten, uitbreidingsprojecten en herstructureringsprojecten;
  - de gemeenten buiten de kernzones kunnen alleen IPR aanvragen voor uitbreidingsprojecten en herstructureringsprojecten.
- Bedrijven mogen alleen als geheel een IPR-subsidie aanvragen: een aanvraag voor een bedrijfsonderdeel is niet meer mogelijk.

Begin oktober 1999 heeft het SNN gepubliceerd dat de IPR-regeling mogelijk zou kunnen aflopen per 1 januari 2000. IPR aanvragen die vóór 15 november 1999 binnen zouden komen, zijn nog in behandeling genomen. Deze publicatie heeft succes gehad, want tussen 1 oktober 1999 en 15 november 1999 zijn er 150 aanvragen bij het SNN binnen gekomen die allemaal in behandeling zijn genomen. De drie aanvragen die na 15 november 1999 binnen zijn gekomen, zijn niet meer in behandeling genomen. Deze aanvragen konden opnieuw ingediend worden na 1 januari 2000. Tussen 1 januari 2000 en mei 2000 bestond er geen IPR, bij het SNN bekend als het IPR-loze tijdperk[6]. Na mei 2000 konden IPR aanvragen weer worden ingediend. Als regel werd gehanteerd dat voor alle IPR aanvragen die konden aantonen dat deze in het IPR-loze tijdperk een aanvraag hadden willen indienen, dat betreffende tijdstip als startdatum werd genomen.

IPR-centraal

Evenals de decentrale IPR is ook de centrale IPR-regeling na 1999 gewijzigd op basis van de door Nibconsult[7] uitgevoerde evaluatie. De belangrijkste verschillen in de regeling tussen de periode 1998-1999 en 2000-2002 zien er als volgt uit:

---

[5] De volgende gemeenten maken deel uit van de kernzones:
- Groningen/ Assen (gemeenten Assen, Noordenveld, Tynaarlo, Groningen, Veendam, Winschoten, Haren, Hoogezand-Sappermeer, Menterwolde, Leek, Slochteren en Vlagtwedde).
- Zuid-Friese stedenzone (gemeenten Sneek, Heerenveen, Drachten, Smallingerland, Skarsterlân, Weststellingwerf, Wolvega, Opsterland en Bolsward).
- Zuid-Drentse stedenband (gemeenten Meppel, Hoogeveen, Emmen, Coevorden, Midden-Drenthe, Hardenberg en Steenwijk).
- Westergozone (gemeenten Leeuwarden, Harlingen, Menaldumadeel en Franekeradeel).
- Eemsmondgebied (gemeenten Eemsmond, Delfzijl en Appingedam).

[6] De decentrale IPR is op 15 november 1999 dicht gegaan, omdat budgetuitputting dreigde en omdat op alle in 1999 ingediende aanvragen voor 31 december 1999 een besluit diende te worden genomen. De IPR-2000 regeling is niet per 1 januari 2000 van kracht geworden aangezien deze toen nog niet was goedgekeurd door de Europese Commissie. Na goedkeuring (mei 2000) is de IPR 2000 opengesteld.

[7] Evaluatie Besluit Subsidies Regionale Investeringsprojecten IPR 1993-1997 (Nibconsult, 1998).

- De uitbreidingsprojecten komen niet meer in aanmerking voor de centrale IPR-regeling. Vanaf 2000 kan alleen nog voor strategische uitbreidingsinvesteringen een centrale IPR-subsidie aangevraagd worden.
- Tegelijkertijd heeft ook een verruiming plaatsgevonden: het ministerie van EZ corrigeert namelijk niet meer voor desinvesteringen die buiten IPR-gebieden gedaan worden. Wel wordt gecorrigeerd op desinvesteringen die binnen IPR-gebieden plaats vinden.
- In de vernieuwde IPR-regeling worden ook grondkosten meegenomen.

Tot slot is uit de gesprekken met het ministerie van EZ en het SNN gebleken dat het criterium van stuwendheid bij dienstverlenende bedrijven in de praktijk lastig te hanteren blijkt. Voor projectindieners is het moeilijk in te schatten of en in welke mate zij stuwend dienstverlenend zijn. Tevens is gebleken dat het stuwend dienstverlenend karakter van bedrijven moeilijk meetbaar is in termen van bijvoorbeeld afzet en omzet buiten de regio. Inmiddels heeft het SNN hiervoor methodieken ontwikkeld, zoals enquêtes onder de afnemers van de subsidieontvanger.

2.2 Uitvoeringskosten

Tabel 2.1 brengt de uitvoeringskosten van de IPR-regeling per jaar in beeld voor decentrale IPR-regeling. Gedurende de evaluatieperiode heeft het SNN bijna € 3,9 miljoen uitgegeven aan de uitvoering van de IPR-regeling. Het ministerie van Economische Zaken heeft in de periode 1998-2002 in totaal € 620.000 uitgegeven aan uitvoering van de centrale IPR. De uitvoeringskosten voor zowel de decentrale als centrale projecten zijn gebaseerd op alle activiteiten die gemoeid gaan met de uitvoering van regeling, dus inclusief onder andere kosten voor het secretariaat, de controle en verificatie.

Tabel 2.1 Uitvoeringskosten IPR-decentraal in de periode 1998-2002 (in euro's)

Jaar	Regeling IPR t/m 1999	Nieuwe IPR-regeling (vestiging + uitbreiding)	Totaal
1998	775.035		775.035
1999	754.817		754.817
2000	377.408	314.016	691.424
2001	336.251	505.412	841.663
2002	302.242	533.361	835.603
Totaal	2.545.753	1.352.789	3.898.543

Bron: Samenwerkingsverband Noord-Nederland, 2004

2.3 Level playing field

Bij de aanpassing van de IPR-regeling in 2000 heeft het ministerie van Economische Zaken besloten dat de subsidie in de grensregio's Twente en Midden- en Zuid-Limburg gehandhaafd blijft om een gelijke situatie te creëren in de grensgebieden (equal level playing field). Dit besluit is gebaseerd op de huidige Europese steunkaart waaruit gebleken is dat de individuele bedrijfssubsidies die vergelijkbaar zijn met de Nederlandse IPR-subsidie ook in de aangrenzende regio's in Duitsland en België voorlopig gehandhaafd blijven. Destijds is tevens aangegeven dat wanneer blijkt dat deze subsidies in de aangrenzende regio's afgebouwd zouden worden, dit voor Twente en Midden- en Zuid-Limburg ook zou kunnen gelden.

In deze evaluatiestudie is via bureauexpertise, literatuurstudie en telefonische interviews meer informatie achterhaald over de individuele bedrijfssubsidies die in de grensregio's verstrekt kunnen worden. In België betreft het de provincies Limburg en Wallonië (zie tabel 2.2) en in Duitsland gaat het om Nordrhein-Westfalen en Niedersachsen (zie tabel 2.3).

Een vergelijking van de IPR-regeling (zie tabel 1.1 en paragraaf 2.1) met de ***Belgische regelingen*** (zie tabel 2.2) leidt tot de volgende conclusies:

- De subsidiepercentages van de centrale IPR-regeling zijn (met uitzondering van majeure projecten) afhankelijk van de locatie van de investering, terwijl het subsidiepercentage in Wallonië gekoppeld is aan een toename van arbeidsplaatsen (staffel) en het belang van de activiteiten.
- De maximale subsidiabele kosten voor een regulier vestigingsproject binnen de centrale IPR-regeling liggen op ongeveer hetzelfde niveau (maximaal € 8.168.044) als in Belgisch Limburg (maximaal € 8 miljoen).
- Het maximale subsidiepercentage in Nederland (20%) ligt lager dan de maximale subsidiepercentages in ontwikkelingszones in Belgisch Limburg (24% of 31%) en Wallonië (21% en 25%).
- De Nederlandse en Belgische regelingen voldoen aan de Europese Steunkaart.

Een vergelijking van de IPR-regeling (zie tabel 1.1 en paragraaf 2.1) met de ***Duitse regelingen*** (zie tabel 2.3) leidt tot de volgende conclusies:

- Er zijn geen vergelijkbare regelingen gevonden in Niedersachsen.
- De regeling in Nordrhein-Westfalen is net als de Nederlandse IPR gebaseerd op de Europese steunkaart.
- De maximale percentages in Europese steunregio's in Nordrhein-Westfalen en de centrale IPR-bedragen beiden 20%.

De conclusie is dat in het aangrenzende buitenland sprake is van substantiële investeringssubsidieregelingen. De overwegingen destijds om vanuit een equal level playing field-gedachte een IPR voor majeure projecten in Overijssel en Limburg in leven te houden, zijn nog steeds valide.

Tabel 2.2 Individuele bedrijfssubsidies in België

Kenmerken	Limburg[1]	Wallonië[2]	Wallonië
• Aanwezigheid subsidieregeling(en)	Groeipremie: Financiële tegemoetkoming aan ondernemingen die investeringen zullen realiseren in het Vlaamse Gewest.	Individuele regionale bedrijfssubsidie	Individuele Europese bedrijfssubsidie
• Verantwoordelijke instelling	Vlaamse Gemeenschap, afdeling Economisch Ondersteuningsbeleid		
• Doelstelling regeling	Economische structuurversterking in provincie Limburg		
• Beschikbaar budget			
• Investeringsomvang	• Subsidiabele investeringen minimaal € 12.500 voor een onderneming tot 5 jaar • Subsidiabele investeringen minimaal € 25.000 voor onderneming > 5 jaar • Maximum subsidiabel bedrag voor alle ondernemingen € 8.000.000 (strategische projecten)	Minimaal € 500.000	Minimaal € 250.000
• Type investering	• Grond: aankoop of leasing • Gebouwen: aankoop, onroerende leasing, oprichting of verbouwing • Materieel: aankoop of roerende leasing • Immateriële investeringen: aankoop	• Grond • Infrastructuur op locatie • Gebouwen • Machines • Voertuigen	
• Subsidiepercentage	Buiten ontwikkelzones A en B • Kleine ondernemingen (tot 50 werknemers) maximaal 15% • Middelgrote ondernemingen (tot 250 werknemers) 7,5% Ontwikkelzone A (EU steunregio) • Tot 250 werknemers maximaal 24% • Grote ondernemingen maximaal 14% Ontwikkelzone B (EU steunregio) • Alle ondernemingen maximaal 31% • Grote ondernemingen maximaal 21%	Maximaal 21% van de subsidiabele kosten, onderverdeeld naar: • Basis: 3% • Toename arbeidsplaatsen: 0-10% • Belang van activiteiten: 0-8%	• Basis: 20% of 25% • Aanvulling voor dienstensector: 2%
• Looptijd regeling	Relatie met Europese steunkaart, dus tenminste tot 31 december 2006		Relatie met Europese steunkaart, dus tenminste tot 31 december 2006
• Overig	• Overheidsparticipatie < 25% • Investering nog niet gestart • Investering in landbouw niet mogelijk • Realisatie binnen 3 jaar na aanvraag		Minimaal 20 nieuwe arbeidsplaatsen

Bronnen
1 *Vlaamse overheid*
2 *Société Régionale d'Investissement de Wallonie SA en BCI*

Tabel 2.3 Individuele bedrijfssubsidie in Duitsland

Kenmerken	Nordrhein-Westfalen[1]	Niedersachsen[2]
• Aanwezigheid subsidieregeling(en)	Regionaal Economisch Stimuleringsprogramma (RWP)	Geen vergelijkbare investeringsregelingen
• Verantwoordelijke instelling	Ministerie voor Economie en Arbeid	
• Doelstelling regeling	Voldoende arbeidsplaatsen bieden en behouden	
• Beschikbaar budget		
• Investeringsomvang	• Maximaal € 75.000 tot € 100.000 per nieuw gecreëerde arbeidsplaats • Maximaal € 25.000 tot € 30.000 per behouden arbeidsplaats	
• Type investering	• Grond • Gebouwen en bijgebouwen • Vaste activa • Patenten • Geleaste bedrijfsgoederen wanneer deze bij de leasenemer afgenomen worden • Inrichting van kinderopvang wanneer deze bedrijfsgoederen afkomstig zijn uit het eigen vermogen • Loonkosten	
• Subsidiepercentage	Europese steunregio's • Maatregelen creatie nieuwe arbeidsplaatsen: maximaal 20% • Maatregelen behouden arbeidsplaatsen: maximaal 12% Buiten Europese steunregio's • Maatregelen creatie nieuwe arbeidsplaatsen kleine bedrijven (< 50 arbeidsplaatsen): maximaal 15% • Maatregelen behoud arbeidsplaatsen kleine bedrijven: maximaal 12% • Maatregelen creatie of behoud arbeidsplaatsen middelgrote bedrijven (< 250 arbeidsplaatsen): maximaal 7,5%	
• Looptijd regeling	31 december 2006	

Bronnen
1 Ministerium für Wirtschaft unt Mittelstand, Energie und Verkehr des Landes Nordrhein-Westfalen
2 N-Bank

Hoofdstuk 3 Sociaal-economische analyse

Dit hoofdstuk brengt de sociaal-economische situatie in beeld van de provincies waar de IPR-regeling van kracht is. Met deze schets worden de onderzoeksresultaten in breder perspectief geplaatst. De relatie tussen de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe, Overijssel en Limburg en Nederland staat hierbij centraal. Waar mogelijk zijn ook ontwikkelingen in de kernzones apart belicht. De cijfers waarop de figuren gebaseerd zijn, zijn opgenomen in bijlage 1.

De resultaten van de sociaal-economische analyse in dit hoofdstuk zijn vergeleken met de sociaal-economische context uit de Mid Term Review (MTR) Kompas van het Noorden (ECORYS-NEI, 2003). Wanneer het van toepassing is, wordt hieraan gerefereerd.

3.1 Werkgelegenheid

Het aantal werkzame personen in de vijf provincies bedroeg in 2002 ruim anderhalf miljoen, terwijl er in Nederland ruim zeven miljoen mensen werkzaam waren. Limburg en Overijssel hebben het grootste aandeel werkzame personen, terwijl Drenthe veruit het laagste aandeel kent.

Figuur 3.1 toont de ontwikkeling van het aantal werkzame personen (geïndexeerd, waarbij 1998 als basisjaar op 100 is gesteld). De werkgelegenheid laat in alle provincies een duidelijk stijgende lijn zien. Het is echter tevens een lijn die na 1999 een duidelijke afvlakking kent. Deze afvlakking laat dan ook duidelijk de afnemende economische groei in ons land zien in deze periode. In Fryslân en Overijssel steeg de werkgelegenheid echter nog wel harder dan in Nederland. In Limburg komt de groei in 2001 zelfs helemaal tot stilstand.

Figuur 3.1 Economische ontwikkeling in aantal werkzame personen, 1998-2002 (geïndexeerd, 1998 = 100)

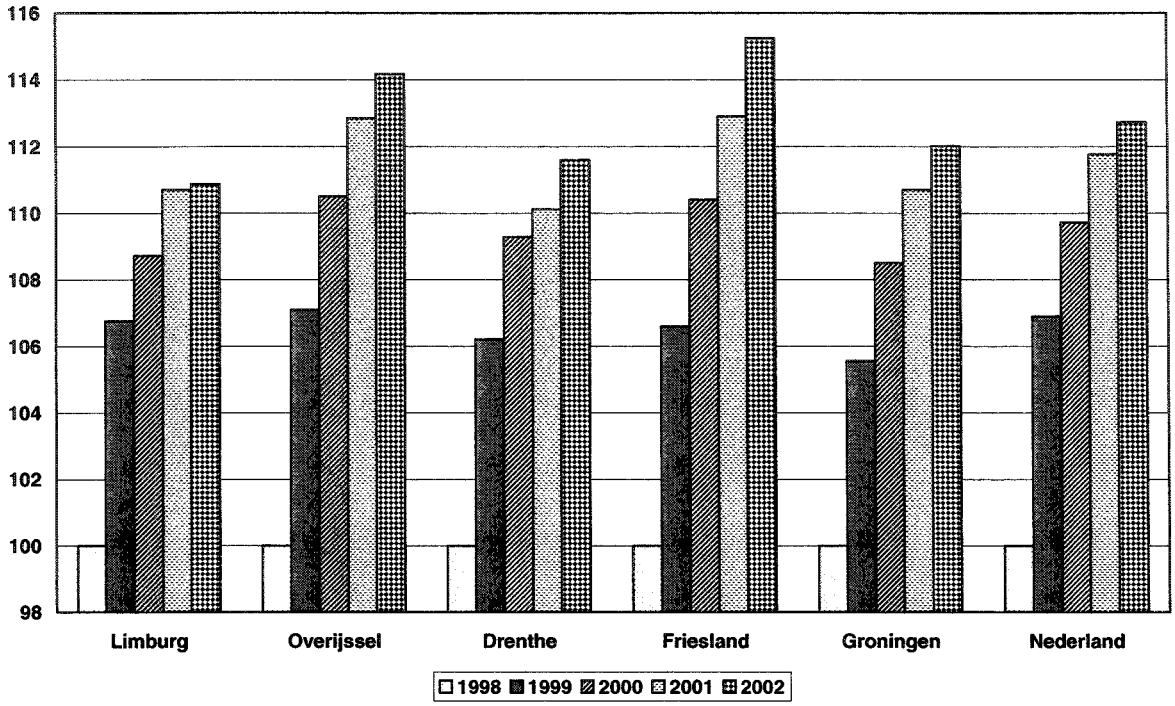

Bron: CBS, 2004

De werkgelegenheidsontwikkeling per bedrijfssector (zie tabel 3.1) laat zien dat alle provincies een oververtegenwoordiging kennen van de industrie- en bouwnijverheidsector ten opzichte van de Nederlandse economie, zowel in 1998 als in 2002. Ook de niet-commerciële dienstverlening, ook wel de non-profit sector genoemd, is in de meeste provincies oververtegenwoordigd. De commerciële dienstverlening scoort in de provincies daarentegen benedengemiddeld, hetgeen ook in de Mid Term Review is geconcludeerd. Dit komt doordat deze sector zich vaak concentreert in een meer stedelijke omgeving.

Tabel 3.1 Werkgelegenheid per bedrijfssector per 31 december in 1998 en 2002

Provincie	Groningen		Fryslân		Drenthe		Overijssel		Limburg		Nederland	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
1998												
Landbouw en visserij[1]	1.600	1	4.600	2	2.800	2	4.000	1	8.300	2	94.000	2
Industrie en bouwnijverheid[2]	46.900	23	49.300	24	41.300	26	114.900	29	119.100	28	1.347.000	22
Commerciële dienstverlening[3]	82.100	40	82.400	40	59.100	38	160.500	40	168.300	40	2.901.500	46
Niet-commerciële dienstverlening[4]	73.900	36	67.700	33	52.800	34	119.200	30	122.900	29	1.919.200	31
Totaal	204.500	100	204.000	100	156.000	100	398.600	100	418.600	100	6.261.700	100
2002												
Landbouw en visserij	1.700	1	5.200	2	2.800	2	4.900	0	9.200	2	101.800	1
Industrie en bouwnijverheid	47.900	21	53.500	23	41.300	24	116.600	26	114.700	25	1.363.200	19
Commerciële dienstverlening	92.700	40	95.700	41	69.000	40	188.600	41	194.000	42	3.316.300	47
Niet-commerciële dienstverlening	86.900	38	81.400	35	61.000	35	145.100	32	146.100	31	2.277.200	32
Totaal	229.200	100	235.800	100	174.200	100	455.100	100	464.000	100	7.058.500	100

1 SBI-codes: landbouw en visserij
2 SBI-codes: delfstoffenwinning, industrie, energie en waterleidingbedrijven en bouwnijverheid
3 SBI-codes: handel, horeca, vervoer en communicatie, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening
4 SBI-codes: openbaar bestuur, onderwijs, gezondheids- en welzijnszorg en overige dienstverlening

Bron: CBS, 2004

De werkgelegenheidsgroei in de kernzones[8] (1991-2001) is opgenomen in tabel 3.2. De Zuid-Friese stedenzone, met daarin onder andere de gemeenten Sneek, Heerenveen en Drachten, scoort met drie procent de hoogste jaarlijkse groei van de werkgelegenheid. Het Eemsmondgebied, met daarin de gemeente Delfzijl, kent veruit de laagste economische groei (0,3%).

Tabel 3.2 Werkgelegenheidsgroei[1] naar kernzones 1991-2001

Kernzone	Jaarlijkse groei in procenten
Westergozone	1,7
Zuid-Friese stedenzone	3,0
Zone Groningen-Assen	2,4
Eemsmond	0,3
Zuid-Drentse stedenband	1,9
Noorden	2,2

1 Percentage van de gemiddelde jaarlijkse groei banen > 12 uur per week exclusief landbouw

Bron: RUG

3.2 Arbeidsaanbod

De aard en omvang van de beroepsbevolking in een regio is voor bedrijven één van de vestigingsplaatsfactoren. Tegelijkertijd is arbeid voor een groot deel van de bevolking de belangrijkste bron van bestaan. De arbeidsparticipatie in een regio wordt voor een groot deel bepaald door deze beroepsbevolking, de bevolkingsgroep in de 'productieve leeftijd' van 15 tot en met 64 jaar.

Evenals de ontwikkeling van de werkgelegenheid laat ook de beroepsbevolking een stijgende lijn zien. In tegenstelling tot de economie, blijft de beroepsbevolking in de provincies nog altijd groeien. Dit heeft te maken met de bevolkingsomvang die in Nederland nog steeds jaarlijks toeneemt. Met het oog op de toenemende vergrijzing, zal de bevolkingsgroei op termijn tot stilstand komen.

De beroepsbevolking zal reeds eerder de daling inzetten. Minder jongeren en steeds meer ouderen zorgen ervoor dat mensen in de 'productieve leeftijdsgroep' steeds schaarser worden. De Overijsselse beroepsbevolking stijgt het meest fors (zie figuur 3.2).

[8] De indeling van de gemeenten in de vijf kernzones is opgenomen in voetnoot 5.

Figuur 3.2 Ontwikkeling van de beroepsbevolking, 1998-2002 (geïndexeerd, 1998=100)

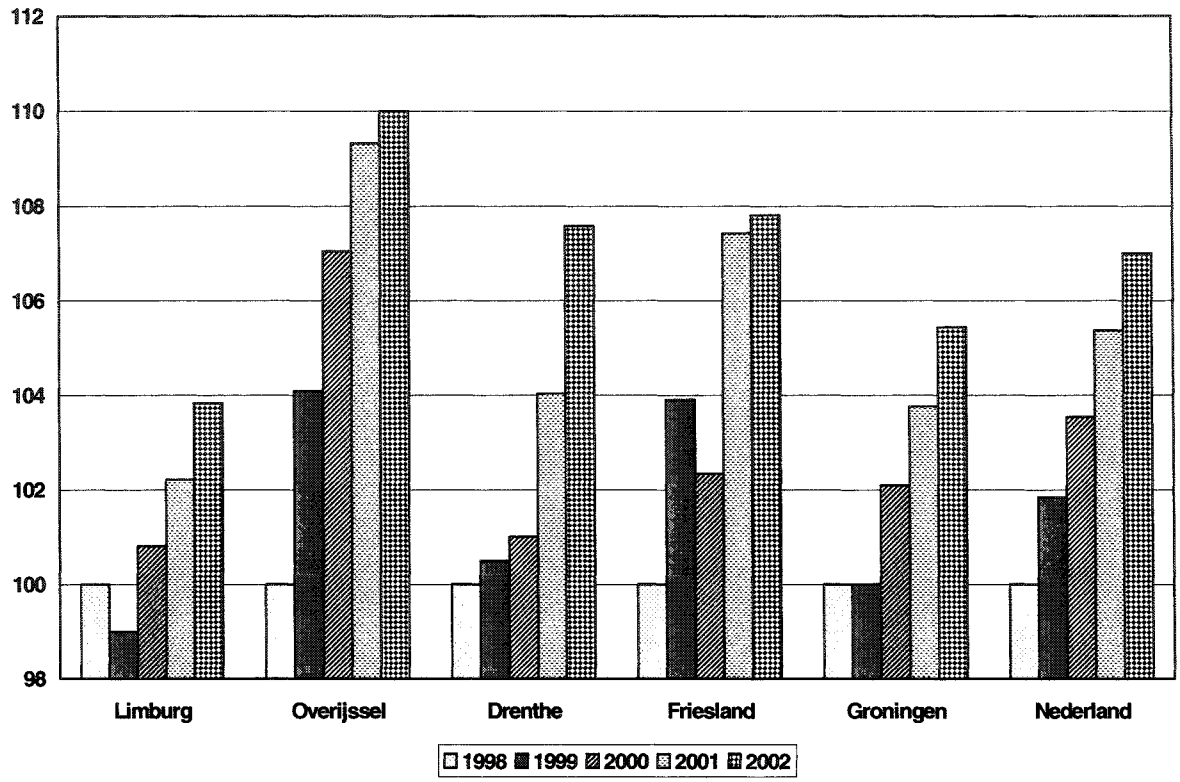

Bron: CBS, 2004

De ***netto arbeidsparticipatie*** geeft de werkzame beroepsbevolking als aandeel van de totale bevolking weer (zie tabel 3.3). Deze steeg in de periode 1998-2002 in alle provincies. In Nederland kwam deze uit op een niveau van bijna 66% in 2002, terwijl de provincies daarbij achterbleven: in Drenthe was de netto arbeidsparticipatie met 64% het hoogst, terwijl Groningen met 60% het laagst scoorde. Zoals ook blijkt uit de Mid Term Review wordt het verschil in netto participatiegraad tussen de provincies Drenthe en Fryslân (en ook Overijssel) en Nederland kleiner. Het verschil tussen de provincie Groningen en Limburg is toegenomen.

Tabel 3.3 Netto arbeidsparticipatie in procenten, 1998-2002

	1998		2002	
Provincie	Percentage	Verschil t.o.v. Nederland (in procentpunten)	Percentage	Verschil t.o.v. Nederland (in procentpunten)
Limburg	60,7	1,4	63,5	2,1
Overijssel	58,8	3,3	63,8	1,8
Drenthe	60,4	1,7	64,4	1,2
Fryslân	58,0	4,1	62,2	3,4
Groningen	57,7	4,4	60,3	5,3
Nederland	62,1		65,6	

Bron: CBS Statline, 2004

Het ***werkloosheidspercentage*** geeft de werkloze beroepsbevolking als aandeel van de totale beroepsbevolking weer. Figuur 3.3 laat zien dat de werkloosheid gedaald is tussen 198 en 2002 in alle provincies. Het werkloosheidspercentage is het laagst in Overijssel en ligt hier zelfs onder het Nederlandse werkloosheidspercentage van 4,1%. In de andere vier provincies ligt de werkloosheid hoger dan in Nederland. Dit onderstreept nogmaals hun relatief zwakke economische positie. Groningen kent duidelijk de hoogste werkloosheid (6,7%). Wel nadert de werkloosheid in de Noordelijke provincies het landelijke niveau, zoals ook uit de Mid Term Review naar voren is gekomen.

Figuur 3.3 Ontwikkeling werkloosheidspercentage, 1998-2002

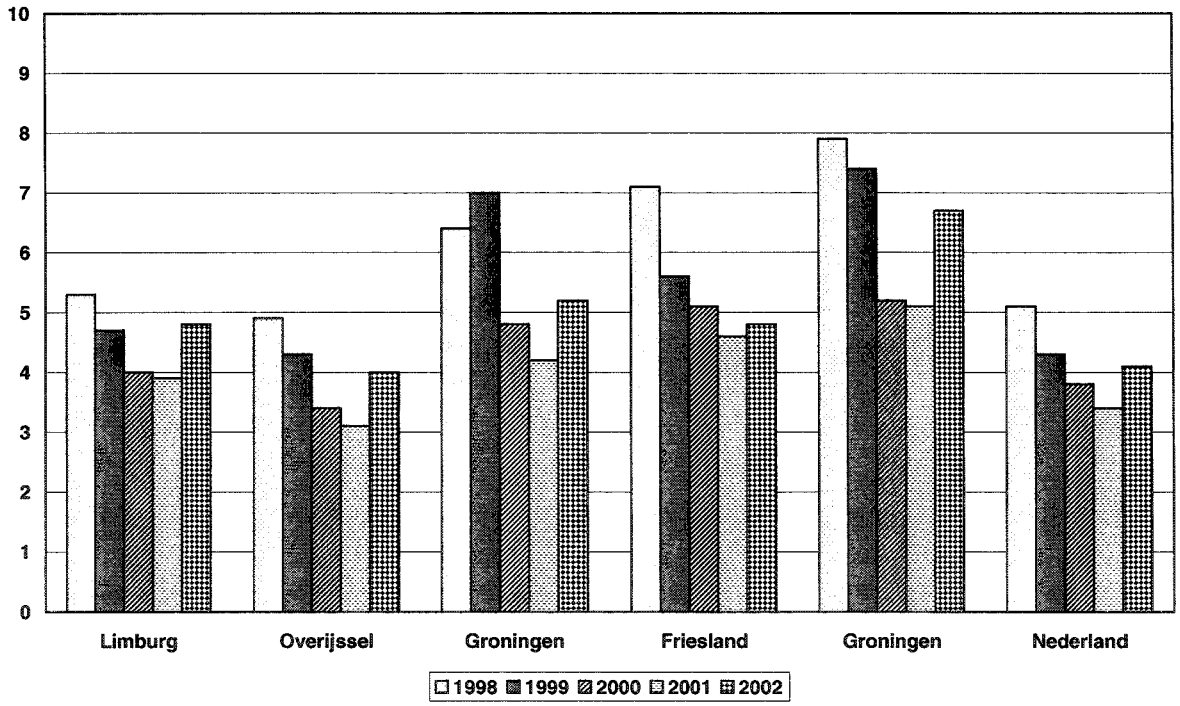

Bron: CBS, 2004

3.3 Bedrijvendynamiek

De bedrijvendynamiek van een gebied geeft aan waardoor een toename of afname van het bedrijvenbestand te verklaren is. Dit is aan de ene kant te verklaren door 'nieuwe bedrijvigheid' (starters en vestigers) en aan de andere kant door veranderingen in de bestaande bedrijvigheid (opheffingen en vertrekkers).

Tabel 3.4 laat zien dat het saldo van oprichtingen en opheffingen positief is: er worden meer bedrijven opgericht dan opgeheven. In 1998 was dit saldo in Fryslân het meest positief (4,9%) en ook hoger dan het Nederlandse gemiddelde (4,6%). Drenthe had in 1998 het laagste saldo oprichtingen en opheffingen in relatie tot het totaal aantal vestigingen (3,7%), zowel ten opzichte van de andere Noordelijke provincies als Nederland. In 2002 was het saldo oprichtingen en opheffingen in Drenthe met 3,7% juist het hoogste van de Noordelijke provincies en ook hoger dan het Nederlandse gemiddelde. Met betrekking tot de faillissementen laat Fryslân zowel in 1998 als in 2002 de beste resultaten zien. Respectievelijk 0,5% en 0,6% van het aantal vestigingen is failliet gegaan. Beide cijfers liggen onder het Nederlandse gemiddelde. Verhoudingsgewijs is de dynamiek in het bedrijfsleven in 2002 lager dan in 1998, hetgeen waarschijnlijk veroorzaakt wordt door de slechtere economische situatie.

Tabel 3.4 Bedrijvendynamiek, 1998 en 2002

Provincie	Groningen	Fryslân	Drenthe	Nederland
1998				
Totaal aantal vestigingen	23.654	26.880	19.329	813.962
Saldo oprichtingen en opheffingen	1.097	1.310	719	37.776
• Aandeel saldo oprichtingen en opheffingen in relatie tot het totaal aantal vestigingen (%)[1]	4,6	4,9	3,7	4,6
Aantal faillissementen	168	143	142	5.547
• Aandeel faillissementen in relatie tot het totaal aantal vestigingen (%)[2]	0,7	0,5	0,7	0,7
2002				
Totaal aantal vestigingen	26.264	31.040	21.963	920.112
Saldo oprichtingen en opheffingen	601	1.101	804	33.352
• Aandeel saldo oprichtingen en opheffingen in relatie tot het totaal aantal vestigingen (%)[1]	2,3	3,5	3,7	3,6
Aantal faillissementen	223	177	181	6.768
• Aandeel faillissementen in relatie tot het totaal aantal vestigingen (%)[2]	0,8	0,6	0,8	0,7

1 Saldo oprichtingen en opheffingen/ totaal aantal vestigingen
2 Aantal faillissementen/ totaal aantal vestigingen

Bron: Kamer van Koophandel, 1999 en 2004

3.4 Conclusies

- De ontwikkeling van de werkgelegenheid in de provincies waar de IPR van kracht is, laat een soortgelijk patroon zien als in Nederland. Aanvankelijk een stijging, maar na 1999 een afvlakking van de economische groei.
- De verdeling van de werkgelegenheid naar verschillende bedrijfssectoren laat zien dat de industriële sector en de non-profit sector een oververtegenwoordiging kennen, terwijl de commerciële dienstverlening ondervertegenwoordigd is.
- Ondanks de afnemende werkgelegenheidscijfers stijgt de beroepsbevolking nog. Met de toenemende vergrijzing in ons land zal hier op korte termijn wel een einde aan komen.
- De ontwikkeling van de werkloosheid laat een tegengesteld beeld zien aan dat van de werkgelegenheid. Alleen in Overijssel is de werkloosheid relatief laag, zelfs lager dan het Nederlands gemiddelde. In de andere provincies is de werkloosheid relatief hoog.
- Tot slot geeft de bedrijvendynamiek aan dat in de drie noordelijke provincies het saldo oprichtingen en opheffingen gedaald is in 2002 ten opzichte van 1998. Tegelijkertijd is het aantal faillissementen in 2002 per saldo toegenomen ten opzichte van 1998.

Hoofdstuk 4 Analyse IPR-dossiers 1998-2002

In hoofdstuk 4 zijn de resultaten opgenomen van de analyse van alle dossiers van de decentrale en centrale IPR-projecten die tussen 1998 en 2002 zijn aangevraagd. Tijdens het onderzoek is gebleken dat niet alle data van alle projecten beschikbaar zijn. In de digitale bestanden van het SNN van de projecten die in 1998 en 1999 zijn aangevraagd staat minder informatie dan van de projecten die tussen 2000 en 2002 zijn ingediend. Wanneer de analyses niet gebaseerd zijn op de totale populatie is dit specifiek aangegeven.

Per paragraaf komen de volgende onderwerpen aan de orde:

4.1 Methodiek
4.2 Resultaten IPR totaal
4.3 Resultaten IPR per provincie
4.4 Resultaten IPR per type project

4.1 Methodiek

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de status van alle IPR-projecten die in de periode 1998 tot en met 2002 zijn ingediend. ***Voor IPR-decentraal zijn 1.116 projecten ingediend, waarvan uiteindelijk 89% is verleend.*** Dit wil zeggen dat 89% van de ingediende projecten een beschikking heeft gekregen en kan rekenen op een IPR-subsidie wanneer de vastgestelde criteria worden gehaald bij de realisatie van het project. Binnen het ***centrale IPR-programma zijn absoluut gezien veel minder projecten vastgesteld (49)***. De resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op alle vastgestelde projecten (100%). In de evaluatieperiode zijn de aanvragen voor IPR-centraal alleen officieel geregistreerd wanneer een beschikking is afgegeven. Het ministerie van Economische Zaken geeft aan dat in totaal 12 projecten wel zijn ingediend, maar uiteindelijk niet zijn verleend / een beschikking hebben gekregen.

Tabel 4.1 Status van alle IPR-projecten die zijn ingediend in de periode 1998 tot en met 2002

	IPR-decentraal		IPR-centraal	
Status	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Ingediend	1.116	100,0	49	100
Afgewezen[1]	73	6,5	0	0
Buiten behandeling[2]	63	5,6	0	0
In behandeling[3]	4	0,4	0	0
Verleend[4]	976	89,2	49	100

1 *De aanvraag is getoetst aan de vastgestelde criteria en op basis daarvan afgewezen.*
2 *Een bedrijf heeft een (concept) aanvraagformulier ingevuld, maar het project heeft geen doorgang gevonden.*
3 *De periode tussen aanvraag en verlening.*
4 *Het project heeft een beschikking gekregen en kan rekenen op een IPR-subsidie wanneer de vastgestelde criteria worden gehaald bij de realisatie van het project.*

In tabel 4.2 is het aantal afgewezen en buiten behandeling gestelde decentrale IPR-projecten per jaar in beeld gebracht. Het blijkt dat na de invoering van de nieuwe decentrale IPR-regeling in 2000 het aantal projecten dat is afgewezen en buiten behandeling is gesteld veel groter is (75% dan voor 2000 (25%). Dit wordt waarschijnlijk verklaard doordat de regeling is aangescherpt, waardoor bedrijven minder snel in aanmerking komen voor IPR.

Tabel 4.2 Onderverdeling afgewezen en buiten behandeling gestelde decentrale IPR-projecten per jaar

Status	1998	1999	2000	2001	2002	Totaal
Afgewezen	4	6	21	26	16	73
Buiten behandeling	11	4	8	16	24	63
Totaal	15	10	29	32	40	136

Een nadere onderverdeling van de verleende IPR-projecten is opgenomen in tabel 4.3. Tot op heden heeft bijna de helft van de decentrale IPR-projecten een premie ontvangen (49%). Dit houdt in dat deze 475 projecten gerealiseerd zijn, getoetst zijn aan de vastgestelde criteria en een IPR-subsidie ontvangen hebben. In de komende periode moet nog 23% van de decentrale IPR-projecten uit de periode 1998-2002 worden vastgesteld.

Tabel 4.3 Stand van zaken IPR totaal 1998-2002

	IPR-decentraal		IPR-centraal	
Status	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Vastgesteld[1]				
• Positieve premie[2]	475	48,7	13	26,5
• Nihil gesteld[3]	274	28,1	8	16,3
Nog in uitvoering	227	23,2	28	57,1
Totaal verleend (zie ook tabel 4.1)	976	100,0	49	100,0

1 Het project is gerealiseerd en getoetst aan de vastgestelde criteria
2 Projecten die zijn vastgesteld en een IPR-subsidie ontvangen hebben
3 Projecten die zijn vastgesteld en geen IPR-subsidie ontvangen hebben

Tabel 4.4 laat zien dat relatief veel decentrale projecten op nihil gesteld zijn: 28% van de projecten is vastgesteld en heeft geen IPR-subsidie ontvangen. Uit nadere analyse blijkt dat het merendeel van deze projecten in de periode 1998-1999 gestart zijn. In verhouding tot het aantal verleende projecten zijn veel projecten uit 1998 (31%) en 1999 (40%) op nihil gesteld. Het hoge aandeel in 1999 wordt mogelijk verklaard doordat veel bedrijven nog snel een aanvraag hebben ingediend op het moment dat bekend werd dat de decentrale IPR zou wijzigen (zie paragraaf 2.1). Wellicht zijn veel van deze projecten alsnog op nihil gesteld. Tegelijkertijd moet opgemerkt worden dat nog relatief weinig projecten zijn afgerond die vanaf 2000 gestart zijn. Voor de centrale IPR-projecten geldt dat 57% van de projecten nog loopt. Dit verschil wordt vooral verklaard doordat de centrale IPR-projecten veel omvangrijkere investeringen met zich mee brengen, waardoor ook de looptijd langer is.

Tabel 4.4 Onderverdeling nihil stellingen decentraal

Jaar	Aantal verleend	Aantal nihil stellingen	Aandeel (in procenten)
1998	271	85	31,4
1999	364	146	40,1
2000	120	23	19,2
2001	129	18	14,0
2002	92	2	2,2
Totaal	976	274	28,1

4.2 Resultaten IPR totaal

Tabel 4.5 geeft inzicht in het ***type bedrijf*** dat IPR heeft aangevraagd op basis van de bedrijfsactiviteiten. De industrie heeft verreweg de meeste projecten ingediend, zowel voor IPR-decentraal (57%) als centraal (63%). Ook vanuit de handel (12%) en zakelijke dienstverlening (10%) is een redelijk aantal decentrale IPR-projecten ingediend. De centrale IPR laat een ander beeld zien: hierbij zijn de sectoren vervoer, opslag en communicatie (18%) en overige dienstverlening (10%) zwaarder vertegenwoordigd dan de andere sectoren.

Tabel 4.5 Type bedrijven naar bedrijfsactiviteiten

	IPR-decentraal		IPR-centraal	
Bedrijfsactiviteiten	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Industrie	553	56,7	31	63,3
Handel[1]	113	11,6	1	2,0
Zakelijke dienstverlening[2]	98	10,0	0	0
Vervoer, opslag en communicatie	83	8,5	9	18,4
Horeca	60	6,2	1	2,0
Overige dienstverlening[3]	34	3,5	5	10,2
Bouwnijverheid	19	1,9	0	0
Landbouw	5	0,5	0	0
Financiële instellingen	5	0,5	1	2,0
Winning van delfstoffen	4	0,4	0	0
Productie en distributie van elektriciteit, aardgas en water	1	0,1	1	2,0
Visserij	1	0,1	0	0
Totaal	976	100	49	100

1 *Officiële definitie SBI-code: reparatie van consumentenartikelen en handel*
2 *Officiële definitie SBI-code: (on)roerend goed en zakelijke dienstverlening*
3 *Officiële definitie SBI-code: milieudienstverlening, cultuur, recreatie en overige dienstverlening*

Aangezien de decentrale IPR-regeling in 2000 ingrijpend is veranderd, heeft dit ook consequenties voor de projecten die voor en na 2000 zijn verleend. Figuur 4.1 geeft een verdeling van de projecten naar bedrijfsactiviteiten onderverdeeld in de periode 1998-1999 en 2000-2002. Uit dit figuur blijkt dat het aantal verleende projecten in de periode 2000-2002 veel lager ligt dan tussen 1998 en 1999, respectievelijk 635 (65%) en 341 (35%).

Figuur 4.1 Aantal decentrale projecten per bedrijfsactiviteit in de periode 1998-1999 en 2000-2002

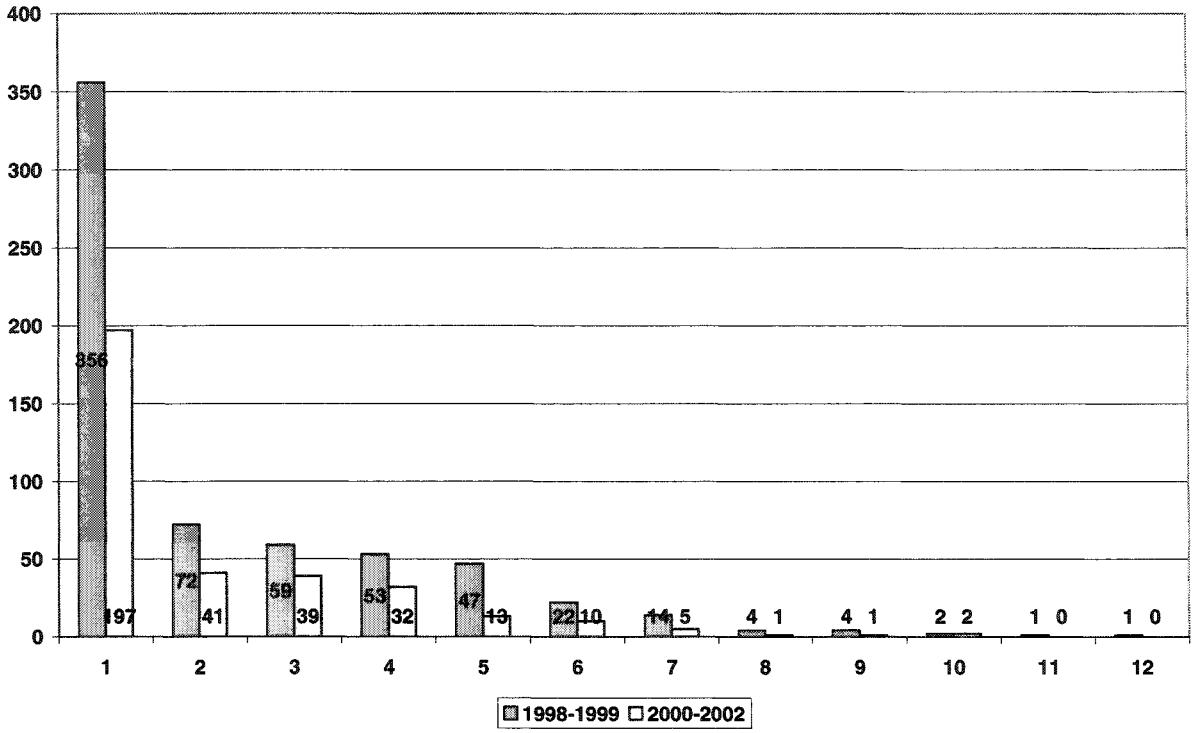

Legenda:

1 *Industrie*
2 *Handel*
3 *Zakelijke dienstverlening*
4 *Vervoer, opslag en communicatie*
5 *Horeca*
6 *Overige dienstverlening*
7 *Bouwnijverheid*
8 *Landbouw*
9 *Financiële instellingen*
10 *Winning van delfstoffen*
11 *Productie en distributie van elektriciteit, aardgas en water*
12 *Visserij*

Voor de ***decentrale IPR-regeling is ruim € 170 miljoen subsidie verleend in de periode 1998-2002*** (zie tabel 4.6). Van dit bedrag is intussen 36% uitgekeerd aan de vastgestelde projecten. Op € 61,9 miljoen (36%) kan nog aanspraak gemaakt worden door bedrijven die hun project nog niet hebben afgerond. Tevens is 27% vrijgevallen. Een deel hiervan is vrijgevallen, omdat de vastgestelde premie van projecten lager is uitgevallen dan de verleende premie. Het merendeel van de vrijval had betrekking op projecten die uiteindelijk niet aan de voorwaarden hebben voldaan en daarom op nihil gesteld zijn. De belangrijkste redenen voor het nihil stellen van projecten zijn:

- niet uitvoeren van projecten;
- te lage premiabele investering;
- niet voldoen aan de uitbreidingseis;
- geen stuwende bedrijvigheid.

In de ***periode 1998-2002 is voor de centrale IPR-regeling bijna € 159 miljoen subsidie verleend.***

Dertien projecten zijn inmiddels vastgesteld en hebben samen 14% van de verleende premie ontvangen. Acht projecten zijn tot dusverre op nihil gesteld, waardoor € 65,5 miljoen niet is uitgekeerd. Voor IPR-centraal is nog 41% van de verleende premie niet uitgekeerd, omdat 28 projecten nog niet zijn afgerond.

Tabel 4.6 Begrote kosten en verleende premie IPR-decentraal en IPR-centraal 1998-2002 (in euro's)

	IPR-decentraal			IPR-centraal		
	Bedrag	Percentage	Projecten	Bedrag	Percentage	Projecten
Begrote investeringskosten totaal	1.461.244.393		976	1.628.020.400		49
Verleende premie	170.090.657	100,0	976	158.948.805	100,0	49
• Vastgestelde premie	61.477.053	36,1	475	22.409.306	14,1	13
• Vrijval vastgestelde projecten[1]	14.158.920	8,3	475	5.632.950	3,5	13
• Nihil gesteld	32.545.620	19,1	274	65.588.760[9]	41,3	8
• Nog uit te keren	61.909.064	36,4	227	65.317.789	41,1	28

1 Verleende premie vastgestelde projecten – vastgestelde premie vastgestelde projecten

Een nadere onderverdeling van de begrote kosten, verleende en vastgestelde premie voor de decentrale projecten per bedrijfsactiviteit is weergegeven in tabel 4.7. Binnen IPR-decentraal heeft de industrie verreweg de hoogste begrote kosten (59%), verleende (60%) en vastgestelde premie (63%).

*Tabel 4.7 Begrote kosten, verleende en vastgestelde premie **IPR-decentraal** 1998-2002 per bedrijfsactiviteit*

	Begrote Kosten[1]		Verleende Premie[1]		Vastgestelde premie[2]	
Bedrijfsactiviteiten	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
Industrie	862.945.190	59,1	102.182.101	60,1	38.920.960	63,3
Vervoer, opslag, communicatie	147.038.654	10,1	14.127.113	8,3	5.479.784	8,9
Handel	137.020.454	9,4	14.155.700	8,3	6.281.971	10,2
Zakelijke dienstverlening	134.665.094	9,2	19.103.710	11,2	3.627.921	5,9
Horeca	87.035.087	6,0	10.745.012	6,3	3.953.688	6,4
Overige dienstverlening	45.612.903	3,1	5.296.011	3,1	1.834.444	3,0
Bouwnijverheid	18.274.336	1,3	1.604.096	0,9	723.481	1,2
Landbouw	5.030.995	0,3	632.354	0,4	0	0,0
Financiële instellingen	4.401.727	0,3	411.566	0,2	363.821	0,6
Overig[3]	19.219.952	1,3	1.832.993	1,1	290.982	0,5
Totaal	1.461.244.393	100,0	170.090.657	100,0	61.477.053	100,0

1 N = 976 (zie tabel 4.6)
2 N = 475 (zie tabel 4.6)
3 Deze categorie is samengesteld op basis van alle sectoren waarvan minder dan vijf projecten zijn ingediend (zie tabel 4.5)

[9] Een van de acht centrale nihilstellingen bedraagt maar liefst € 50 miljoen, maar is nooit gerealiseerd. Dit geld is dus teruggegaan naar de 'IPR-kas'.

Ten aanzien van de centrale IPR-projecten is ook de industrie het meest dominant ten aanzien van de begrote kosten (77%), verleende (79%) en vastgestelde premie (65%), zie tabel 4.8. Verder zijn de bedrijfsactiviteiten op het gebied van vervoer, opslag en communicatie en overige dienstverlening sterk vertegenwoordigd.

*Tabel 4.8 Begrote kosten, verleende en vastgestelde premie **IPR-centraal** 1998-2002 per bedrijfsactiviteit*

	Begrote Kosten[1]		Verleende Premie[1]		Vastgestelde premie[2]	
Bedrijfsactiviteiten	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
Industrie	1.250.370.615	76,8	125.602.634	79,0	14.474.391	64,6
Vervoer, opslag en communicatie	128.255.987	7,9	13.503.855	8,5	4.006.855	17,9
Overige dienstverlening	106.269.310	6,5	10.339.735	6,5	2.668.956	11,9
Overig[3]	143.124.489	8,8	9.502.580	6,0	1.259.104	5,6
Totaal	1.628.020.400	100	158.948.805	100	22.409.306	100

1 N = 49 (zie tabel 4.6)
2 N = 13 (zie tabel 4.6)
3 Deze categorie is samengesteld op basis van alle sectoren waarvan minder dan vijf projecten zijn ingediend (zie tabel 4.5)

Om inzicht te krijgen in het daadwerkelijk gerealiseerde aantal arbeidsplaatsen is in eerste instantie gebruik gemaakt van de digitale databestanden van het SNN en het ministerie van EZ (zie tabel 4.9). Uit deze tabel blijkt dat voor de ***decentrale projecten*** een deel van de gerealiseerde arbeidsplaatsen bekend is: in de ***periode 2000-2002 zijn tot op heden 1.201 nieuwe arbeidsplaatsen*** gerealiseerd. Bij de aanvraag van de IPR hebben de 81 projectindieners ingeschat dat zij gezamenlijk 1.769 arbeidsplaatsen zouden realiseren. Voor deze groep geldt dus dat de 68% van de verwachte arbeidsplaatsen daadwerkelijk gerealiseerd is.

Voor de periode 1998-1999 zijn deze gegevens niet digitaal beschikbaar, waardoor een alternatieve aanpak is opgezet (zie kader op bladzijde 36). Op deze manier is een inschatting gemaakt van het totaal aantal nieuwe arbeidsplaatsen die verwacht kunnen worden van IPR-projecten die in de periode 1998-2002 verleend zijn en goed zijn afgerond. ***Naar verwachting worden tussen de 7.532 en 9.615 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd via de decentrale IPR-projecten die in 1998-2002 zijn verleend.***

Via de ***centrale IPR-regeling in de periode 1998-2002 zijn tot nu toe 439 extra arbeidsplaatsen*** gerealiseerd. Bij de aanvraag van de IPR hebben de 12 projectindieners ingeschat dat zij gezamenlijk 847 arbeidsplaatsen zouden realiseren. Voor deze groep geldt dus dat de 52% van de verwachte arbeidsplaatsen daadwerkelijk gerealiseerd is. In totaal zijn 28 centrale projecten nog niet afgerond. Uitgaande van de berekening in het kader (zie bladzijde 36), bedraagt het ***totaal te verwachten arbeidsplaatsen voor IPR-centraal in 1998-2002 tussen de 745 en 1.719.***

In tabel 4.10 zijn de ***gemiddelde kosten per arbeidsplaats*** opgenomen. Een gemiddelde arbeidsplaats bij een decentraal IPR-project bedraagt € 12.833.

De kosten voor een vestigingsproject liggen gemiddeld iets hoger (€ 14.430) dan voor een uitbreidingsproject (€ 12.121). De gemiddelde kosten per arbeidsplaats bij centrale IPR-projecten liggen veel hoger: € 51.046. Wel moet voor de centrale IPR-projecten opgemerkt moet worden dat de gemiddelde kosten per arbeidsplaats gebaseerd zijn op 12 afgeronde projecten. Gezien dit kleine aantal kan niet met zekerheid gezegd worden dat de resultaten van deze projecten representatief zijn voor de resterende 28 centrale projecten die nog in uitvoering zijn. Tevens drukt de toegekende premie van één fundamenteel wijzigingsproject van ruim € 7,8 miljoen zwaar op de gemiddelde kosten. Ook zijn de verschillen bij de centrale projecten veel groter. De kosten voor een fundamenteel wijzigingsproject zijn hoog. Voor dit specifieke project geldt dat er geen nieuwe arbeidsplaatsen gerealiseerd zijn, maar wel 400 behouden zijn. De gemiddelde kosten voor een industrieel vestigingsproject zijn met € 23.763 het laagste.

Tabel 4.9 Verwachte en gerealiseerde arbeidsplaatsen IPR-decentraal en IPR-centraal 1998-2002

	IPR-decentraal		IPR-centraal	
	Projecten	Aantal	Projecten	Aantal
Aantal arbeidsplaatsen bij bedrijven bij aanvraag van IPR[1]	976	26.883	49	25.589
Verwachte toename arbeidsplaatsen	976	10.679	49	5.672
• Gerealiseerd 1998-1999[2]	388	3.534		
• Gerealiseerd 2000-2002[3]	81	1.201		
• Gerealiseerd 1998-2002[4]			12	439
• Niet gerealiseerd	274	2.448	8	2.234
• Nog te realiseren	227	5.278	28	2.591

1 Het totaal aantal arbeidsplaatsen bij alle 976 bedrijven op het moment dat de IPR-subsidie is aangevraagd.

2 Dit aantal arbeidsplaatsen is berekend, omdat voor deze periode geen werkelijk gerealiseerde arbeidsplaatsen digitaal beschikbaar zijn (zie kader op bladzijde 35). De berekening is als volgt: vastgestelde premie 1998-1999 / gemiddelde kosten per arbeidsplaats (zie tabel 4.10) = 45.356.927 / 12.833 = 3.534 arbeidsplaatsen. Dit aantal ligt iets lager dan de verwachte toename: de indieners van de 388 projecten die zijn vastgesteld in 1998-1999 hadden bij de aanvraag van IPR ingeschat dat zij gezamenlijk 3.578 nieuwe arbeidsplaatsen zouden realiseren.

3 Er zijn 87 projecten vastgesteld, maar van zes6 projecten is het gerealiseerd aantal arbeidsplaatsen onbekend.

4 Er zijn 13 projecten vastgesteld, maar van één project is het gerealiseerd aantal arbeidsplaatsen onbekend.

Tabel 4.10 Verwachte en gerealiseerde kosten per arbeidsplaats IPR-decentraal en IPR-centraal 1998-2002

	IPR-decentraal		IPR-centraal	
	Arbeids-plaatsen (aantal)	Bedrag (euro's)	Arbeids-plaatsen (aantal)	Bedrag (euro's)
Verwachte kosten per arbeidsplaatsen[1]	10.679	15.928	5.672	28.023
Gerealiseerde kosten per arbeidsplaats[2]	1.201	12.833	439	51.046
Gerealiseerde kosten per arbeidsplaats naar type investering				
• Herstructurering	0	0	-	-
• Uitbreiding (N=57)	831	12.121	-	-
• Vestiging (N=24)	370	14.430	-	-
• Uitbreiding (stuwend dienstverlenend)	-	-	44	24.696
• Vestiging (stuwend dienstverlenend)	-	-	81	64.349
• Fundamentele wijziging	-	-	0	7.850.398
• Uitbreiding (industrieel)	-	-	14	75.965
• Vestiging (industrieel)	-	-	234	23.763
• Strategische uitbreiding	-	-	0	0
• Vestiging (stuwend toeristisch)	-	-	66	24.752

1 Bedrag = verleende premie / verwachte toename arbeidsplaatsen
2 Bedrag = vastgestelde premie / gerealiseerde arbeidsplaatsen

Er is een alternatieve methode gezocht om het aantal arbeidsplaatsen te kunnen berekenen die bestaat uit 3 stappen:

1 Bepaal op basis van de dossiers de gerealiseerde werkgelegenheid
2 Bereken voor de vastgestelde projecten de premie per arbeidsplaats
3 Bereken de te verwachten nieuwe arbeidsplaatsen voor de periode 1998-2002

Stap 1: Bepaal op basis van de dossiers de gerealiseerde werkgelegenheid (zie tabel 4.9)

	IPR-decentraal	IPR-centraal
1998-1999	Onbekend	439 arbeidsplaatsen (N=12)
2000-2002	1.201 arbeidsplaatsen (N=81)	

Stap 2: Bereken voor de vastgestelde projecten de premie per arbeidsplaats (zie tabel 4.10)

- De gemiddelde kosten per arbeidsplaats bij een ***decentrale*** project bedraagt € 12.833,-
- De gemiddelde kosten per arbeidsplaats bij een ***centraal*** project bedraagt € 51.046,-.

Stap 3: Bereken de te verwachten nieuwe arbeidsplaatsen voor de periode 1998-2002

Minimaal aantal nieuwe arbeidsplaatsen: (totaal vastgestelde premies (zie tabel 4.6 'vastgestelde premie') + nog uit te keren premies (zie tabel 4.6 'nog uit te keren')) * correctiefactor (aandeel vastgestelde premie van ('vastgesteld premie' + 'vrijval' + 'nihil' zie tabel 4.6) / gemiddelde IPR-premie per arbeidsplaats.

Het resultaat:
- Het minimaal totaal aantal te verwachten arbeidsplaatsen voor de ***decentrale projecten*** in de periode 1998-2002 is 7.532 (berekening: (61.477.053 + 35.181.464 (berekening: 56,8% * 61.909.064) / 12.833).
- Het minimaal totaal aantal te verwachten arbeidsplaatsen voor de ***centrale projecten*** in de periode 1998-2002 is 745 (berekening: (22.409.306 + 15.632.921 (berekening: 23,9% * 65.317.789) / 51.046).

Maximaal aantal nieuwe arbeidsplaatsen: (totaal vastgestelde premies (zie tabel 4.6 'vastgestelde premie') + nog uit te keren premies (zie tabel 4.6 'nog uit te keren') / gemiddelde IPR-premie per arbeidsplaats.

Het resultaat:
- Het maximaal totaal aantal te verwachten arbeidsplaatsen voor de ***decentrale projecten*** in de periode 1998-2002 is 9.615 (berekening: (61.477.053 + 61.909.064) / 12.833).
- Het maximaal totaal aantal te verwachten arbeidsplaatsen voor de ***centrale projecten*** in de periode 1998-2002 is 1.719 (berekening: (22.409.306 + 65.317.789) / 51.046).

Het totale aantal arbeidsplaatsen dat naar verwachting gerealiseerd gaat worden via de IPR-regeling voor de periode 1998-2002 bedraagt: minimaal 8.277 (7.532+745) en maximaal 11.334 (9.615+1.719) arbeidsplaatsen.

4.3 Resultaten per provincie

Tabel 4.11 geeft inzicht in de verdeling van de belangrijkste IPR-indicatoren van de decentrale projecten per provincie. Opvallend is dat in de provincie Fryslân relatief gezien veel projecten zijn ingediend (47%) en een relatief hoge premie is verleend (39%). Tegelijkertijd worden in Fryslân relatief gezien niet meer arbeidsplaatsen gecreëerd dan in de overige provincies. Voor de provincie Drenthe geldt het omgekeerde: in de provincie worden relatief gezien veel arbeidsplaatsen verwacht (34%) met relatief minder projecten (21%) en een lagere verleende premie (29%).

Tabel 4.12 presenteert de verdeling van de belangrijkste IPR-indicatoren van de centrale projecten per provincie. Deze tabel laat zien dat in de provincie Groningen relatief gezien veel meer premie is verleend (42%) dan in de andere provincies, waar de verleende premie varieert tussen 1% en 21% van het totaal. Tegelijkertijd zijn in Groningen niet meer projecten gecommitteerd dan in de overige provincies, met uitzondering van Overijssel. In Limburg worden de meeste arbeidsplaatsen verwacht: 41% van het totaal. De hoogste kosten per gemiddelde arbeidsplaats worden verwacht in de provincie Groningen.

*Tabel 4.11 Belangrijkste indicatoren **IPR-decentraal 1998-2002** per provincie (de percentages tellen horizontaal op tot 100)*

Provincie	Drenthe		Fryslân		Groningen		Overijssel	
	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage
Begrote kosten totaal (euro's)	375.003.131	25,7	434.912.461	29,8	31.178.255	2,1	620.150.546	42,4
Verleende premie (euro's)	48.771.374	28,7	51.812.927	30,5	3.724.522	2,2	65.781.834	38,7
Vastgestelde premie (euro's)	15.976.941	26,0	17.362.629	28,2	1.184.954	1,9	26.952.529	43,8
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	9.486	35,3	6.321	23,5	933	3,5	10.144	37,7
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	3.666	34,3	3.361	31,5	183	1,7	3.469	32,5
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	13.304		15.415		20.353		18.965	
Aantal projecten (N)	208	21,3	291	29,8	21	2,2	456	46,7

*Tabel 4.12 Belangrijkste indicatoren **IPR-centraal 1998-2002** per provincie (de percentages tellen horizontaal op tot 100)*

Provincie	Drenthe		Fryslân		Groningen		Limburg	
	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage
Begrote kosten totaal (euro's)	428.999.016	26,4	477.705.025	29,3	281.348.753	17,3	370.993.014	22,8
Verleende premie (euro's)	33.501.050	21,1	68.053.642	42,8	24.407.417	15,4	31.589.053	19,9
Vastgestelde premie (euro's)	2.152.587	9,6	6.141.558	27,4	3.578.625	16,0	10.536.535	47,0
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	1.917	7,5	151	0,6	408	1,6	21.647	84,6
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	963	17,0	935	16,5	2.350	41,4	1.324	23,3
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	34.788		72.785		10.386		23.859	
Aantal projecten (N)	12	24,5	12	24,5	11	22,4	13	26,5

Provincie	Overijssel	
	Bedrag / aantal	Percentage
Begrote kosten totaal (euro's)	68.974.593	4,2
Verleende premie (euro's)	1.397.643	0,9
Vastgestelde premie (euro's)	0	0,0
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	1.466	5,7
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	100	1,8
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	13.976	
Aantal projecten (N)	1	2,0

4.4 Resultaten per type project

Uit tabel 4.13 blijkt dat de decentrale uitbreidingsprojecten ruim zijn oververtegenwoordigd, zowel ten aanzien van het aantal projecten (72%) als de verleende premie (59%) en de te verwachten arbeidsplaatsen (55%). Daar staat tegenover dat via de vestigingsprojecten relatief minder projecten zijn ingediend (26%), terwijl er verhoudingsgewijs meer gerealiseerde arbeidsplaatsen verwacht worden (43%). De herstructureringsprojecten zijn veruit ondervertegenwoordigd.

*Tabel 4.13 Belangrijkste indicatoren **IPR-decentraal 1998-2002** per type project*

Type project	Uitbreiding		Vestiging		Herstructurering	
	Bedrag / aantal	%	Bedrag / aantal	%	Bedrag / aantal	%
Begrote kosten totaal (euro's)	1.035.888.835	70,9	384.794.033	26,3	40.561.524	2,8
Verleende premie (euro's)	100.314.688	59,0	62.968.468	37,0	6.807.501	4,0
Vastgestelde premie (euro's)	35.019.725	57,0	23.706.204	38,6	2.751.124	4,5
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	22.285	82,9	2.908	10,8	1.691	6,3
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	5.912	55,4	4.604	43,1	163	1,5
Aantal projecten (N)	706	72,3	258	26,4	12	1,2
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	16.967		13.678		41.841	

Tabel 4.14 laat zien welke resultaten worden verwacht vanuit de centrale IPR per type project. Naar verhouding zijn er veel meer vestigingsprojecten ingediend, zowel qua verleende premie (69%) als aantal projecten (60%). Binnen deze vestigingsinvesteringen zijn de industriële projecten verreweg de grootste.

*Tabel 4.14 Belangrijkste indicatoren **IPR-centraal 1998-2002** per type project (de percentages tellen horizontaal op tot 100)*

Uitbreidingsprojecten	Stuwend dienstverlenend		Industrieel		Strategisch	
	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage
Begrote kosten totaal (euro's)	88.556.158	5,4	159.987.581	9,8	307.655.188	18,9
Verleende premie (euro's)	4.858.784	3,1	11.964.369	7,5	18.823.633	11,8
Vastgestelde premie (euro's)	1.089.073	4,9	1.063.515	4,7	0	0,0
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	3.571	14,0	1.198	4,7	1.251	4,9
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	1.047	18,5	211	3,7	665	11,7
Aantal projecten (N)	4	8,2	6	12,2	7	14,3
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	4.641		56.703		28.306	

Vestigingsprojecten	Stuwend dienstverlenend		Industrieel		Stuwend toeristisch	
	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage	Bedrag / aantal	Percentage
Begrote kosten totaal (euro's)	181.439.018	11,1	716.947.657	44,0	13.250.382	0,8
Verleende premie (euro's)	17.347.244	10,9	91.932.966	57,8	1.633.609	1,0
Vastgestelde premie (euro's)	5.212.234	23,3	5.560.478	24,8	1.633.609	7,3
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	544	2,1	1.497	5,9	0	0,0
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	1.245	21,9	2.384	42,0	120	2,1
Aantal projecten (N)	9	18,4	20	40,8	1	2,0
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	13.934		38.562		13.613	

Wijzigingsprojecten	Fundamentele wijziging	
	Bedrag/ aantal	Percentage
Begrote kosten totaal (euro's)	160.184.416	9,8
Verleende premie (euro's)	12.388.200	7,8
Vastgestelde premie (euro's)	7.850.398	35,0
Aantal arbeidsplaatsen voor IPR (N)	17.528	68,5
Verwachte toename arbeidsplaatsen (N)	0	0
Aantal projecten (N)	2	4,1
Beoogde kosten per arbeidsplaats (euro's)	12.388.200	

Hoofdstuk 5 Effecten IPR

Dit hoofdstuk beschrijft de effecten van de decentrale en centrale IPR-regeling. Om deze effecten in beeld te brengen is gebruik gemaakt van schriftelijke en telefonische enquêtes. De herkomst van de resultaten staat per tabel en figuur weergegeven. Wanneer in de beschrijving geen type enquête genoemd is, betreft het de totalen van de schriftelijke en telefonische enquête. In alle andere situaties zijn beide populaties apart benoemd. De meeste tabellen en figuren zijn gebaseerd op een verschillend aantal respondenten (N). Dit betekent dat de percentages tussen tabellen niet direct met elkaar te vergelijken zijn. De cijfers waarop de figuren gebaseerd zijn, zijn opgenomen in bijlage 1.

Een aantal resultaten uit de schriftelijke enquête is gekruist met de variabelen sector[10], omvang bedrijf, provincie en type investering. Gezien de beperkte omvang van de telefonische enquêtes is deze methodiek niet toegepast op deze groep, omdat dit statistisch niet verantwoord is. Tevens is er geen onderscheid gemaakt tussen decentrale en centrale projecten, omdat de populatie van de centrale projecten te klein is om statistisch verantwoorde conclusies te trekken.

In dit hoofdstuk komen de volgende onderwerpen per paragraaf aan de orde:

5.1 Methodiek en respons
5.2 Kenmerken bedrijven
5.3 Ontwikkeling werkgelegenheid
5.4 Locatiekeuze
5.5 Aanvraag IPR
5.6 Effecten IPR-subsidie
5.7 Ervaringen met IPR-regelgeving
5.8 Voorkeur type overheidssteun bij investeringen
5.9 Toekomstverwachtingen bedrijven

[10] Bij de betreffende tabellen en grafieken is alleen de industrie expliciet genoemd, omdat het absolute aantal verreweg het hoogste is van alle sectoren. De andere sectoren omvatten te weinig respondenten om hierover statistisch verantwoorde uitspraken te doen.

5.1 Methodiek en respons

Buck Consultants International heeft aan alle bedrijven aan wie een IPR-subsidie is toegezegd in de periode 1998 tot en met 2002 een ***schriftelijke enquête*** gestuurd. Om de respons te verhogen, hebben het ministerie van EZ en het SNN voorafgaand aan deze enquête alle bedrijven schriftelijk op de hoogte gesteld van de evaluatie en de enquête die zou volgen. Alle enquêtes die tot en met 16 april 2004 zijn binnengekomen, zijn in dit onderzoek meegenomen. De respons is opgenomen in tabel 5.1. ***In totaal is 31% van de enquêtes van IPR-decentraal teruggestuurd en is bijna 44% van de enquêtes van IPR-centraal geretourneerd.*** Deze resultaten zijn relatief hoog voor het uitvoeren van een schriftelijke enquête.

Tabel 5.1 Respons schriftelijke enquête

	IPR-decentraal		IPR-centraal	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Verstuurd	634	100,0	41	100,0
Foutief adres	48	7,6	0	0,0
Respons	186	29,3	18	43,9
Respons meervoudig IPR[1]	12	1,9	0	0,0
Respons totaal	198	31,2	18	43,9

1 Bedrijven die meer dan één keer IPR hebben aangevraagd

Tabel 5.2 laat zien dat de respons van de enquête van IPR-decentraal een representatief beeld geeft voor de hele populatie. Alleen het aandeel van Drenthe is bij de steekproef iets achter gebleven in vergelijking tot de gehele populatie. Ten aanzien van de centrale IPR wijkt de representativiteit van de enquête af ten opzichte van de totale populatie. Aangezien de omvang van de populatie en steekproef in absolute termen veel lager ligt, is de kans groter dat deze niet overeen komen.

Tabel 5.2 Respons schriftelijke enquête per provincie in relatie tot de totale populatie (in procenten)

	IPR-decentraal			IPR-centraal		
Provincie	Aantal (N)	Respons enquête (%)	Aandeel totale populatie (%)	Aantal (N)	Respons enquête (%)	Aandeel totale populatie (%)
Drenthe	45	23	28	6	33	25
Fryslân	84	42	44	2	11	26
Groningen	52	26	25	5	28	25
Limburg	0	0	0	5	28	22
Overijssel	9	5	3	0	0	2
Overig[1]	8	4	0	0	0	0
Totaal	198	100	100	18	100	100

1 Bedrijven waarvan het hoofdkantoor de enquête heeft geretourneerd

Om inzicht te krijgen in de lange termijn effecten van de IPR-regeling is tevens een ***telefonische enquête*** afgenomen bij bedrijven die in ***1993*** een IPR-subsidie ontvangen hebben (de cohort analyse). Deze bedrijven hebben vooraf de enquête toegestuurd gekregen en zijn vervolgens nagebeld. Ook deze bedrijven zijn door het ministerie van EZ en het SNN vooraf schriftelijk ingelicht over de evaluatie en de telefonische enquête die zou volgen. De telefonische enquête is bij 26 bedrijven afgenomen.

5.2 Kenmerken bedrijven

Het merendeel van het ***type IPR-projecten*** betreffen uitbreidingsinvesteringen, in totaal 70% (zie tabel 5.3). De overige projecten betreffen nieuwe vestigingen, met uitzondering van 1 herstructureringsproject. Deze verdeling is nagenoeg gelijk voor de schriftelijke en telefonische enquête. In totaal is 66% van de 216 bedrijven die de schriftelijke enquête hebben teruggestuurd zelfstandig en maakt dus geen deel uit van een grotere onderneming.

Tabel 5.3 Type projecten

	Schriftelijk		Telefonisch		Totaal	
Type project	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Vestiging	61	28,2	8	30,8	69	28,5
Uitbreiding	153	70,8	17	65,4	170	70,2
Herstructurering	1	0,5	0	0	1	0,4
Onbekend	1	0,5	1	3,8	2	0,8
Totaal	216	100,0	26	100,0	242	100,0

Bron: schriftelijke en telefonische enquête

Het ***type bedrijf*** dat IPR heeft ontvangen is weergegeven in tabel 5.4. Uit deze tabel blijkt dat de verdeling naar SBI-code van de steekproef van de schriftelijke enquête redelijk overeenkomt met de verdeling van alle projecten waarvoor tussen 1998 en 2002 een IPR-subsidie is aangevraagd (zie tabel 4.3). De steekproef van de telefonische enquête wijkt iets af van de gehele doelgroep.

Tabel 5.4 Type bedrijven naar bedrijfsactiviteiten

	Schriftelijk		Telefonisch	
Bedrijfsactiviteiten	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Industrie	123	56,9	19	73,1
Handel	25	11,6	0	0,0
Vervoer, opslag en communicatie	16	7,4	3	11,5
Horeca	16	7,4	1	3,8
Zakelijke dienstverlening	15	6,9	1	3,8
Overige dienstverlening	9	4,2	1	3,8
Overig[1]	12	5,6	1	3,8
Totaal	216	100,0	26	100,0

1 Sectoren waarvan minder dan vijf enquêtes zijn ontvangen

Bron: schriftelijke en telefonische enquête

In tabel 5.5 is weergegeven hoe de ***bedrijven zich ontwikkelen***, die in de periode 1998-2002 een IPR-subsidie hebben aangevraagd. Op basis van het aantal arbeidsplaatsen blijken de bedrijven te groeien. In 1998 heeft meer dan de helft van de bedrijven maximaal 10 werknemers, terwijl dit aandeel in 2007 naar verwachting gedaald is naar 31,5%. Ook de bedrijven die in 1993 een IPR-subsidie hebben aangevraagd, laten een vergelijkbaar groeipatroon zien. Voor deze groep geldt dat het aandeel kleine en grote bedrijven iets hoger ligt dan van de bedrijven die vanaf 1998 IPR hebben aangevraagd, terwijl de middelste klassen iets minder vertegenwoordigd zijn.

Tabel 5.5 Omvang bedrijven naar aantal arbeidsplaatsen IPR-aanvragen voor de periode 1998-2002

	1998		2001		2004		2007	
Aantal arbeidsplaatsen	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
10 of minder	127	58,8	102	47,2	86	39,8	68	31,5
11 – 20	22	10,2	24	11,1	23	10,6	30	13,9
21 – 30	13	6,0	23	10,6	25	11,6	22	10,2
31 – 40	7	3,2	18	8,3	15	6,9	19	8,8
41 – 50	7	3,2	5	2,3	13	6,0	12	5,6
Meer dan 50	32	14,8	37	17,1	46	21,3	51	23,6
Onbekend	8	3,7	7	3,2	8	3,7	14	6,5
Totaal	216	100,0	216	100,0	216	100,0	216	100,0

Bron: schriftelijke enquête

5.3 Ontwikkeling werkgelegenheid

Directe werkgelegenheid

Figuur 5.1 laat zien hoe de werkgelegenheid zich ontwikkeld heeft bij bedrijven die een positief vastgestelde premie hebben ontvangen (decentrale en centrale projecten). ***Het blijkt dat de bedrijven een relatieve groei gerealiseerd hebben van 42% in 2004 ten opzichte van 1998.***

Uit een nadere analyse naar sectoren, provincies en type project blijkt het volgende:

- In de industrie zijn naar verhouding meer arbeidsplaatsen gerealiseerd dan op basis van het aandeel in de populatie verwacht kan worden: 62% in 2004 terwijl 57% van de respondenten tot de industrie behoort. De werkgelegenheid in de handel komt overeen met het aandeel van de respondenten: 12%.
- In de provincie Drenthe ligt het aantal arbeidsplaatsen in 2004 veel hoger (34%) dan verwacht zou worden op basis van de populatie (23%). Daar staat tegenover dat Groningen en Fryslân achterblijven ten opzichte van de populatie.
- Bij bedrijven die uitbreidingsinvesteringen hebben gepleegd, is de werkgelegenheid hoger (84%) dan op basis van de populatie verwacht zou worden (71%).

Figuur 5.1 Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen bij vastgestelde IPR-projecten in de periode 1998-2004 (N=143)

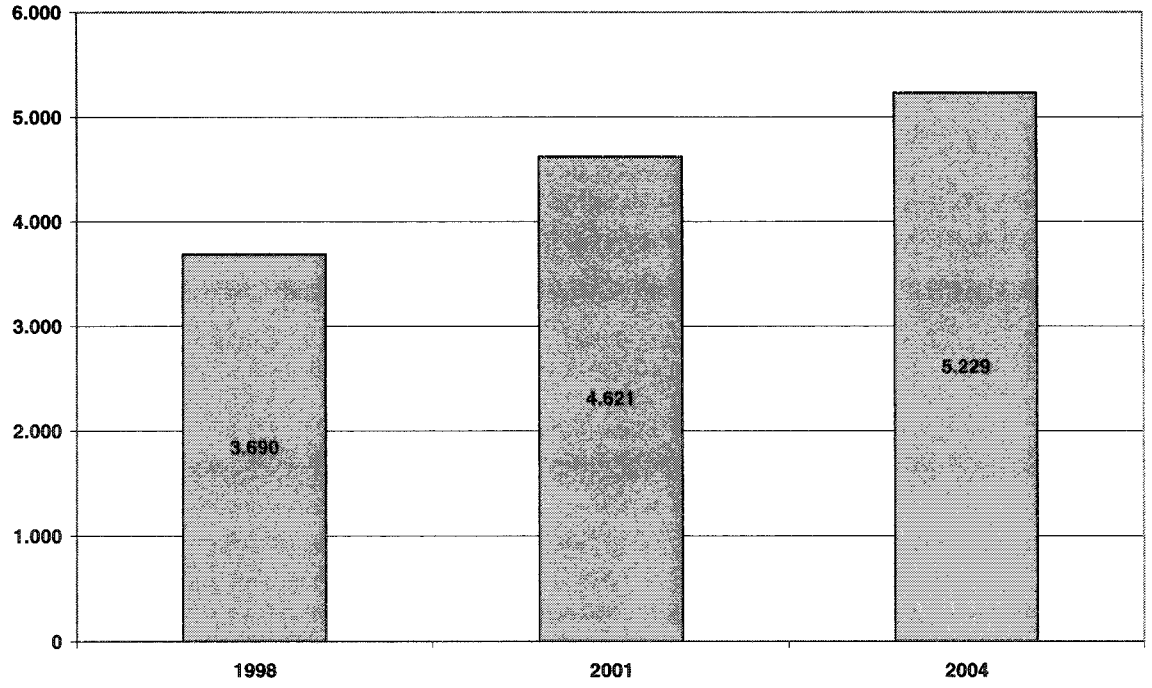

Bron: schriftelijke enquête

De verdeling van de ***IPR-projecten per kernzone***[11] tussen 1998 en 2002 is opgenomen in tabel 5.6. Uit deze tabel blijkt dat ongeveer 63% van de ondernemers die de enquête geretourneerd heeft zich in een kernzone heeft gevestigd. De meeste bedrijven die IPR hebben ontvangen zijn gevestigd in de kernzone Groningen / Assen (20%) en Zuid-Drentse Stedenband (19%).

Tabel 5.6 Decentrale en centrale IPR-projecten per kernzones

Kernzone	Aantal	Percentage
Groningen / Assen	43	19,9
Zuid-Friese Stedenzone	34	15,7
Zuid-Drentse Stedenband	42	19,4
Westergozone	12	5,6
Eemsmondgebied	4	1,9
Geen kernzone	81	37,5
Totaal	216	100,0

Bron: schriftelijke enquête

De ***werkgelegenheidsontwikkeling per kernzone*** is opgenomen in figuur 5.2. In totaal is de werkgelegenheid in de kernzones in 2004 toegenomen met 34% ten opzichte van 1998. Het blijkt dat absoluut gezien de meeste arbeidsplaatsen gecreëerd zijn in de Zuid-Drentse stedenband gevolgd door de kernzone Groningen / Assen, respectievelijk 864 en 680 extra arbeidsplaatsen. Relatief gezien is de groei ook het sterkste geweest in beide kernzones, respectievelijk 39% en 81%. In het Eemsmondgebied zijn zowel absoluut (11) als relatief (4%) gezien de minste arbeidsplaatsen gecreëerd.

De ***toename van het aantal arbeidsplaatsen*** bij bedrijven die in ***1993*** een IPR-subsidie hebben aangevraagd, is weergegeven in figuur 5.3. In totaal hebben 23 bedrijven (van twee van de 25 bedrijven zijn op dit punt onvoldoende gegevens bekend) 425 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd in de periode 1993-2004. ***Dit komt neer op meer dan een verdubbeling van het aantal arbeidsplaatsen in de afgelopen 11 jaar.*** De verwachting is dat deze 23 bedrijven de komende jaren verder groeien naar in totaal 879 arbeidsplaatsen in 2007.

[11] De indeling van de gemeenten in de vijf kernzones is opgenomen in voetnoot 5.

Figuur 5.2 Ontwikkeling arbeidsplaatsen per kernzone in 2004 ten opzichte van 1998

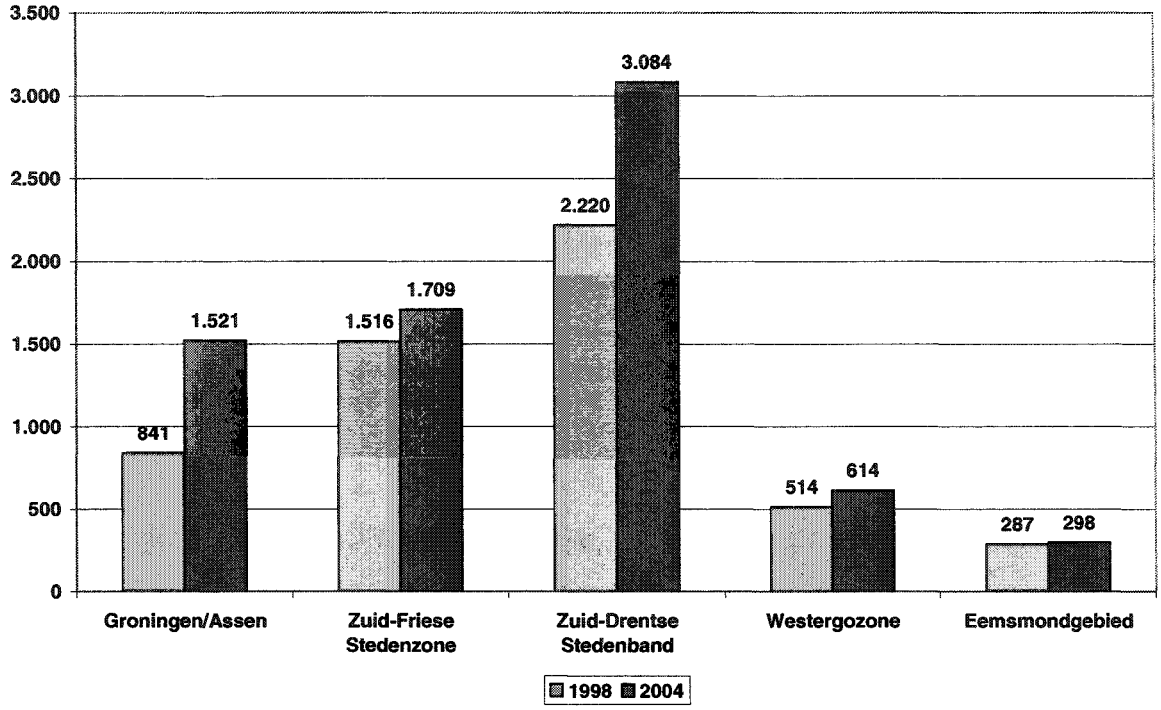

Bron: schriftelijke enquête

Figuur 5.3 Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen bedrijven die een IPR-subsidie in 1993 hebben aangevraagd, N=23

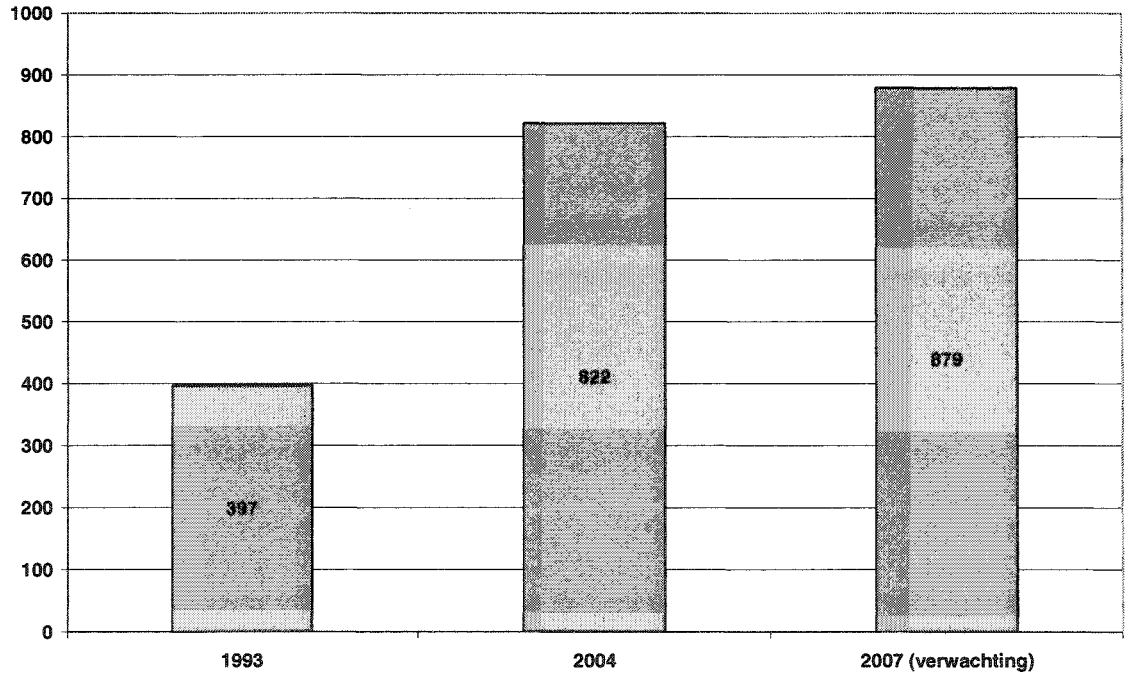

Bron: telefonische enquête

Een onderverdeling van de werkgelegenheidsontwikkeling per sector en per type investering is weergegeven in tabel 5.7 en figuur 5.4. De meeste arbeidsplaatsen zijn gerealiseerd bij industriële bedrijven (63%). Daarnaast is de meeste werkgelegenheid gecreëerd via vestigingsinvesteringen, te weten 70%.

Tabel 5.7 Groei van de werkgelegenheid naar bedrijfsactiviteit, N=23 (2004 ten opzichte van 1993)

Bedrijfsactiviteiten	Aantal arbeidsplaatsen	Percentage
Industrie	269	63,3
Winning van delfstoffen	75	17,6
Horeca	57	13,4
Overige dienstverlening	16	3,8
Vervoer, opslag en communicatie	10	2,4
Zakelijke dienstverlening	-2	-0,5
Totaal	425	100,0

Bron: telefonische enquête

Figuur 5.4 Groei van de werkgelegenheid per type investering, N=23 (2004 ten opzichte van 1993)

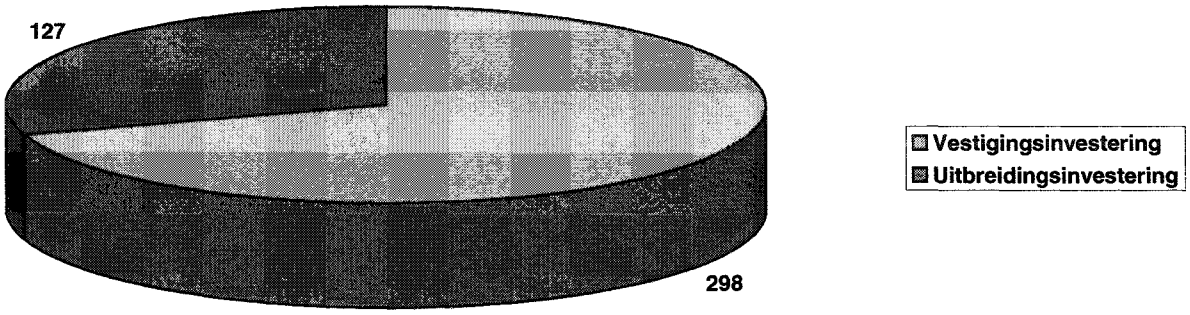

Bron: telefonische enquête

Indirecte werkgelegenheid

Tot slot is in de schriftelijke enquête gevraagd naar de ***werkgelegenheid die elders ontstaan is*** (= indirecte werkgelegenheid) na het verkrijgen van de IPR-subsidie in 1993 In totaal zijn er 261 indirecte arbeidsplaatsen gerealiseerd door acht ondernemers (31%). Er zijn zeven arbeidsplaatsen gerealiseerd bij een klant, de overige 254 arbeidsplaatsen zijn gerealiseerd bij toeleveranciers. De indirecte arbeidsplaatsen zijn gerealiseerd bij zes industriële bedrijven, één bedrijf uit de sector winning van delfstoffen en één horecabedrijf. Vijf van deze bedrijven hebben meer dan 50 werkzame personen. De indirecte werkgelegenheid is gecreëerd via zowel uitbreidingsprojecten als vestigingsprojecten.

Aangezien het aantal respondenten slechts acht is, kunnen hier geen uitspraken gedaan worden over de gehele populatie. Er is dus geen inschatting te geven van het totaal aantal indirecte arbeidsplaatsen die door de IPR-regeling gecreëerd zijn.

5.4 Locatiekeuze

De belangrijkste ***redenen voor de locatiekeuze*** van een IPR-project zijn opgenomen in tabel 5.8. De respondenten konden maximaal drie redenen aangeven. Het blijkt dat de beschikbaarheid van de locatie (28%) en de ligging ten opzichte van de markt of andere vestigingen (19%) het vaakst zijn genoemd. De mogelijkheid om IPR aan te vragen is met ruim 6% veel minder vaak genoemd.

Tabel 5.8 Redenen voor keuze huidige locatie (meerdere antwoorden mogelijk, waardoor N>216)

Reden	Aantal	Percentage
Beschikbaarheid locatie / uitbreidingsmogelijkheden	116	27,5
Ligging (t.o.v. de markt of andere vestigingen)	78	18,5
IPR	26	6,2
Bereikbaarheid	25	5,9
Synergie / efficiency	24	5,7
Arbeidsmarkt	24	5,7
Woon / leefomgeving	22	5,2
Lage grondprijs	17	4,0
Historische binding	14	3,3
Aanwezigheid van kennis / grondstoffen	14	3,3
Overig	62	14,7
Totaal	422	100,0

Bron: schriftelijke enquête

In tabel 5.9 is een onderscheid gemaakt tussen de reden voor de locatiekeuze per type investering. Ondernemers hebben andere overwegingen om voor een bepaalde locatie te kiezen wanneer het gaat om een vestigingsinvestering of uitbreidingsinvestering. Bij vestigingsinvesteringen wordt relatief meer waarde gehecht aan de ligging ten opzichte van de markt of andere vestigingen (26%). Ook de aanwezigheid van de IPR-subsidie is voor dit type investeringen van een veel groter belang (12%) dan gemiddeld (6% in tabel 5.8). Voor uitbreidingsinvesteringen zijn de beschikbaarheid van de locatie en uitbreidingsmogelijkheden veel belangrijker: 32% tegenover 28% gemiddeld (zie tabel 5.8). De rol van de IPR-subsidie is relatief minder belangrijk: 4% ten opzichte van gemiddeld 6%. Hierbij moet opgemerkt worden dat uitbreidingsinvesteringen ook niet bedoeld zijn om de locatiekeuze te beïnvloeden.

Tabel 5.9 Redenen voor keuze huidige locatie per type investering (meerdere antwoorden mogelijk, waardoor N>216)

Type investering	Vestiging		Uitbreiding		Herstructurering	
Reden	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Beschikbaarheid locatie / uitbreidings-mogelijkheden	21	17,1	95	31,9	0	0
Ligging (t.o.v. markt / andere vestigingen)	32	26,0	46	15,4	0	0
IPR	15	12,2	11	3,7	0	0
Bereikbaarheid	3	2,4	22	7,4	0	0
Synergie / efficiency	8	6,5	16	5,4	0	0
Arbeidsmarkt	4	3,3	20	6,7	0	0
Woon / leefomgeving	8	6,5	14	4,7	0	0
Lage grondprijs	9	7,3	8	2,7	0	0
Historische binding	5	4,1	9	3,0	0	0
Aanwezigheid van kennis / grondstoffen	2	1,6	12	4,0	0	0
Overig	16	13,0	45	15,1	1	100
Totaal	123	100,0	298	100,0	1	100,0

Bron: schriftelijke enquête

Wanneer de respondenten van de schriftelijke enquête opnieuw een locatie zouden kiezen, geeft 89% aan ***wederom voor de huidige locatie te kiezen***. Bedrijven die nieuwe investeringen hebben gepleegd geven iets minder vaak aan dat ze opnieuw voor deze locatie zouden kiezen (85%). Redenen om niet voor dezelfde locatie te kiezen, zijn: een ongunstige ligging (N=8), het vervallen van de IPR-subsidie (N=7), negatieve marktontwikkelingen (N=4) of een slechte bereikbaarheid (N=3). Relatief minder industriële bedrijven geven aan niet opnieuw voor dezelfde locatie zouden kiezen (52% in relatie tot 57% uit de steekproef, zie tabel 5.4). Ten aanzien van de omvang van het bedrijf zijn geen afwijkingen van het gemiddelde (zie tabel 4.5) geconstateerd.

Bijna 10% van alle ondernemers heeft ten tijde van de IPR-aanvraag ***overwogen om de investering op andere locaties te realiseren***. De helft van deze ondernemers heeft locaties overwogen in Nederland, terwijl de andere helft locaties in het buitenland als alternatief heeft overwogen. De belangrijkste redenen om de alternatieven te overwegen, hebben betrekking op de ligging ten opzichte van klanten, andere vestigingen of de markt of de aanwezigheid van subsidiemogelijkheden.

Voor wat betreft de ***uitbreidingsprojecten*** is nader onderzocht welke ***alternatieve locaties*** ondernemers hebben overwogen, zowel in Nederland als in het buitenland. Zes procent van de bedrijven die een decentrale IPR-subsidie ontvangen hebben voor een uitbreidingsproject heeft één of twee alternatieve locaties overwogen. Zes locaties hadden betrekking op het buitenland en twee locaties lagen in Noord-Holland. Van de zes strategische uitbreidingsprojecten (IPR-centraal) hebben twee ondernemers een locatie in respectievelijk Duitsland en Polen overwogen.

Vervolgens is bij de ***uitbreidingsinvesteringen nader ingegaan op bedrijven die deel uit maken van een groter concern***: zes van de 45 bedrijven (13%).

Het blijkt dat vier bedrijven (bijna 9%) die behoren tot een groter concern een locatie in het buitenland overwogen hebben in Polen, Duitsland of de Verenigde Staten. De belangrijkste kenmerken van deze bedrijven zijn opgenomen in tabel 5.10.

Uit deze tabel blijkt dat de IPR-subsidie voor drie van de vier bedrijven een vertrek uit het IPR-gebied voorkwam. Voor drie (andere) bedrijven lokte de IPR-subsidie de uitbreidingsinvestering naar het IPR-gebied. De eerste twee bedrijven lijken een tegengesteld antwoord te geven met betrekking tot de rol van de IPR-subsidie bij de uitbreidingsinvesteringen. Een mogelijke verklaring kan zijn dat het eerste bedrijf wel een vertrek heeft overwogen, maar door het verkrijgen van de IPR-subsidie toch besloten heeft daar uit te breiden. Voor het tweede bedrijf geldt wellicht het tegenovergestelde: vertrek uit het IPR-gebied was niet aan de orde, maar door de IPR-subsidie is wel een uitbreidingsinvestering gepleegd.

*Tabel 5.10 Belangrijkste kenmerken van bedrijven die deel uit maken van een groter concern, **uitbreidingsinvesteringen** hebben gepleegd en alternatieve locaties in het buitenland hebben overwogen*

Kenmerk	Bedrijf 1	Bedrijf 2	Bedrijf 3	Bedrijf 4
IPR-regeling	Decentraal	Decentraal	Centraal	Centraal
Alternatieve locaties en redenen	Polen • Lagere loonkosten • Woonkosten • Strenge milieueisen in Nederland	1. Duitsland • Zusterbedrijf maakt zelfde product 2. Verenigde Staten • Dochterbedrijf werkzaam in zelfde branche • Ligging	Duitsland • Verschil logistieke kosten • Integratie grotere site	Polen • Lage loonkosten • Belastingsubsidies
Lokte vestiging naar IPR-gebied	Niet belangrijk	Belangrijk	Doorslaggevend belang	Belangrijk
Voorkwam vertrek uit IPR-gebied	Doorslaggevend belang	Niet belangrijk	Doorslaggevend belang	Doorslaggevend belang
Aantal werknemers 1998	80	63	47	600
Aantal werknemers 2004	100	81	55	737

Bron: schriftelijke enquête

Tabel 5.11 brengt in kaart welke ***voordelen*** de ***huidige locaties*** met zich mee brengen. De genoemde locatiefactoren komen overeen met locatiefactoren die ook in landelijke onderzoeken steeds terug komen, te weten: bereikbaarheid, ligging, personeel en beschikbare ruimte. De mate van belangrijkheid die beide groepen respondenten aan de voordelen toekennen verschilt.

De ***belangrijkste nadelen*** van de ***huidige locaties*** komen grotendeels overeen met elementen die andere bedrijven juist als voordeel ervaren (zie tabel 5.12). Opvallend is dat een groter aandeel van de bedrijven via de schriftelijke enquête heeft laten weten dat een slechte samenwerking met lokale instanties en het ontbreken van uitbreidingsmogelijkheden ervaren worden als belangrijke nadelen.

De bedrijven die in 1993 een IPR-subsidie hebben aangevraagd, ervaren daarentegen de lage (economische) ontwikkeling in Noord-Nederland als belangrijk nadeel.

Tabel 5.11 Belangrijkste voordelen huidige locatie (meerdere antwoorden mogelijk, waardoor N>216)

	Schriftelijk		Telefonisch	
Voordeel	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Bereikbaarheid / infrastructuur	101	25,5	7	15,9
Gunstige ligging	98	24,7	13	29,5
Beschikbaarheid personeel	68	17,2	5	11,4
Beschikbare ruimte	63	15,9	8	18,2
Lage grond / vestigingskosten	40	10,1	6	13,6
Toegankelijke lokale overheid	15	3,8	4	9,1
Investeringsgebied	9	2,3	0	0,0
Lage lonen	2	0,5	1	2,3
Totaal	396	100,0	44	100,0

Bron: schriftelijke en telefonische enquête

Tabel 5.12 Belangrijkste nadelen huidige locatie (meerdere antwoorden mogelijk, waardoor N> 216)

	Schriftelijk		Telefonisch	
Nadeel	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Ongunstige ligging	91	41,0	15	39,5
Slecht bereikbaar / infrastructuur	31	14,0	13	34,2
Slechte samenwerking lokale instanties	29	13,1	2	5,3
Geen uitbreiding mogelijk	27	12,2	2	5,3
Lage (economische) ontwikkeling Noorden	22	9,9	6	15,8
Problemen op arbeidsmarkt	15	6,8	0	0,0
Loonkosten te hoog	7	3,2	0	0,0
Totaal	222	100,0	38	100,0

Bron: schriftelijke en telefonische enquête

Ruim 88% van de bedrijven die in 1993 een IPR-subsidie hebben aangevraagd, zouden ***dezelfde investering opnieuw doen***. Bedrijven met uitbreidingsinvesteringen scoren met 94% hoger dan de gemiddelde populatie (N=16). De zes bedrijven die een centrale IPR-subsidie hebben ontvangen, zouden dezelfde investering allemaal opnieuw plegen. De argumenten hiervoor zijn: een groei van de omzet, capaciteit of productie van het bedrijf, een stijging van de efficiency en de behoefte aan meer bedrijfsruimte.

5.5 Aanvraag IPR

Verreweg de ***belangrijkste reden om een IPR-subsidie aan te vragen***, is het feit dat de financiering van de investering daarmee mogelijk wordt gemaakt (71%). Dit blijkt uit figuur 5.5. Ruim 17% van de bedrijven is in staat geweest om via de IPR-subsidie het investeringsbedrag te verhogen. De respondenten hebben de mogelijkheid gehad om meerdere redenen aan te geven.

Uit een nadere analyse naar type sector, omvang bedrijf, provincie en type project blijkt het volgende:

- De redenen om een IPR-subsidie aan te vragen wijkt bij industriële bedrijven, bedrijven met minder dan 10 werknemers en bedrijven die uitbreidings- en vestigingsinvesteringen hebben gepleegd projecten nauwelijks af van de populatie.
- De bedrijven met meer dan 50 werknemers geven relatief vaker aan dat de IPR-subsidie de financiering mogelijk maakte (75%). Daar staat tegenover dat de IPR-subsidie minder vaak de investering vergrootte (10%).
- Friese en Groningse bedrijven zijn relatief vaker van mening dat de IPR-subsidie de financiering mogelijk maakte, respectievelijk 74% en 77%. Voor de Drentse bedrijven had de IPR-subsidie met 63% een minder groot effect op de financiering. Het effect op de omvang en kwaliteit van de investering geeft een ander beeld: Drentse bedrijven vinden dit veel belangrijker (23%).

Figuur 5.5 Redenen om IPR-subsidie aan te vragen (meerdere antwoorden mogelijk)

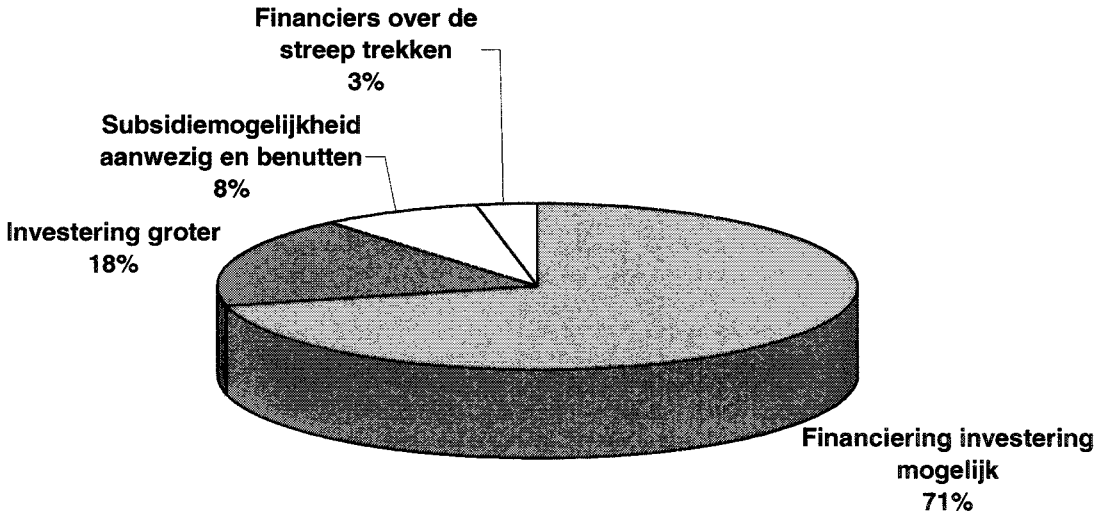

Bron: schriftelijke enquête

In totaal is 69% van de ***projecten*** van de respondenten van de schriftelijke enquête ***reeds vastgesteld*** en daarmee afgerond. Voor de resterende 31% is de IPR-subsidie wel verleend, maar nog niet (volledig) betaald. De helft van de IPR-projecten die nog niet zijn vastgesteld verloopt volledig volgens aanvraag, terwijl de andere helft van de aanvraag afwijkt. De belangrijkste redenen voor het anders verlopen van de projecten dan bij aanvraag was voorzien, zijn de economische teruggang en interne problemen bij het uitvoerende bedrijf: respectievelijk 37% en 28% (zie figuur 5.6).

Figuur 5.6 Redenen waarom de IPR-projecten niet volgens aanvraag verlopen

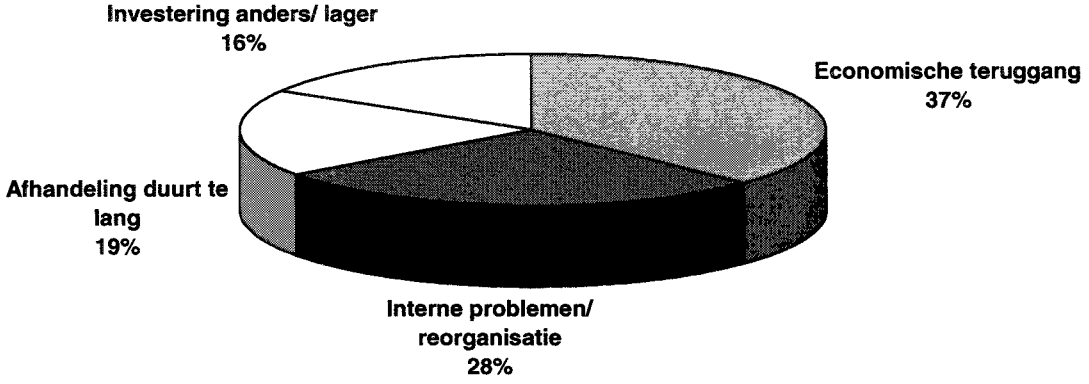

Bron: schriftelijke enquête

5.6 Effecten IPR-subsidie

Tabel 5.13 geeft inzicht in de ***rol die de IPR-subsidie heeft gespeeld bij het besluit over de investering***. De IPR heeft vooral een financieel effect: het merendeel van de bedrijven geeft aan dat verbeterde financieringscondities (44%), een vergrote investeringsomvang (37%) en de mogelijkheid van financiering (33%) zeer belangrijk of van doorslaggevend belang waren. Voor 12% van de bedrijven lokte de IPR bedrijven naar het gebied toe en voor 3% van de bedrijven voorkwam de IPR het vertrek uit het gebied.

De rol die de IPR-subsidie heeft gespeeld verschilt op een aantal punten per type investering (vestiging of uitbreiding). Ondernemers die zich nieuw gevestigd hebben in het IPR-gebied geven veel vaker aan, dat de subsidie een rol heeft gehad in het lokken van de vestiging (31%). De uitbreidingsprojecten komen in de resultaten nagenoeg overheen met de hele populatie.

Tabel 5.13 Functie van IPR-subsidie bij investeringsbeslissing (in procenten, met uitzondering van N)

Functie IPR	Doorslag-gevend belang	Zeer belang-rijk	Belang-rijk	Neutraal	Niet belang-rijk	Onbe-kend	Totaal (%)	Totaal (N)
Lokte vestiging naar IPR-gebied	6,5	5,6	11,6	22,7	42,1	11,6	100	216
Voorkwam vertrek uit IPR-gebied	2,3	5,6	10,2	25,5	40,3	16,2	100	216
Maakte financiering mogelijk	15,7	17,6	24,1	18,5	15,3	8,8	100	216
Verbeterde financieringscondities	12,5	31,5	24,1	11,1	11,6	9,3	100	216
Vergrootte investeringsomvang	9,7	27,3	23,6	19,9	9,3	10,2	100	216
Vervroegde investering	6,9	13,4	15,7	26,9	21,3	15,7	100	216
Ander type investering	0,9	2,3	4,6	30,6	33,3	28,2	100	216

Bron: schriftelijke enquête

In tabel 5.14 is in beeld gebracht welke ***consequenties het niet verkrijgen van de IPR-subsidie*** zou hebben gehad op de voorgenomen investering. Het blijkt dat de gerealiseerde investeringen door de IPR-subsidie in de periode 1998-2002 voornamelijk hoger zijn uitgevallen (34%) dan wel gelijk zijn gebleven (33%).

Uit een nadere analyse naar sectoren, omvang bedrijf, provincie en type project blijkt het volgende:

- Zonder IPR zouden industriële bedrijven relatief minder vaak kleinere investeringen plegen (28%) of dezelfde investering doen (40%).
- Bedrijven met minder dan 10 werknemers zouden relatief vaker minder grote investeringen plegen (36%), terwijl bij 30% van de bedrijven de investering gelijk zou zijn. Bedrijven met meer dan 50 werknemers vertonen nagenoeg hetzelfde gedrag als de gehele populatie.
- Voor de Drentse bedrijven heeft de IPR-subsidie een beperkter effect op de omvang van de investering: 29% zou minder investeren, terwijl 45% van de bedrijven hetzelfde zou investeren. Dertig procent van de Friese bedrijven zou hetzelfde investeren zonder IPR-subsidie. Op Groningse bedrijven heeft de IPR-subsidie het meeste effect: 37% zou minder investeren zonder IPR, terwijl 28% hetzelfde bedrag zou investeren.
- De vestigingsprojecten zouden relatief vaker niet doorgegaan zijn (31%), vaker vervroegd zijn (7%) en vaker als ander type project gerealiseerd zijn (13%). Voor de uitbreidingsprojecten geldt dat deze relatief minder vaak niet doorgegaan zouden zijn (7%), vaker later zouden hebben plaats gevonden (24%) en vaker minder groot zouden zijn geweest (37%).

De resultaten van de cohort analyse wijken op dit punt af. Meer bedrijven hebben aangegeven dat de investering gelijk gebleven zou zijn (42%) en minder bedrijven zouden een lager bedrag geïnvesteerd hebben (19%). Bijna 14% van de investeringen in de periode 1998-2002 zou zonder de IPR-subsidie niet gerealiseerd zijn, hetgeen nagenoeg overeenkomt met het resultaat van de cohort analyse (15%).

Tabel 5.14 Consequenties niet verkrijgen IPR-subsidie op de voorgenomen beslissing voor de periode 1998-2002 (in procenten, met uitzondering van N)

	Ja	Nee	Onbekend	Totaal (%)	Totaal (N)
De investering was niet doorgegaan	13,9	85,2	0,9	100	216
De investering zou later hebben plaatsgevonden[1]	19,4	79,6	0,9	100	216
De investering zou minder groot zijn geweest[2]	33,8	65,3	0,9	100	216
Ander type project zou zijn gerealiseerd	5,6	93,5	0,9	100	216
De investering zou hetzelfde zijn geweest	33,3	65,7	0,9	100	216

1 < 1 jaar vertraging: N = 9
1 tot 2 jaar vertraging: N = 5
> 2 jaar vertraging: N = 17
2 < 25% minder euro's: N = 38
25% tot 50% minder euro's: N = 14
> 50% minder euro's: N = 11

Bron: schriftelijke enquête

De mate waarin de IPR-subsidie heeft bijgedragen aan ***nieuwe economische activiteiten, producten, technologieën en toekomstkracht*** is weergegeven in tabel 5.15. Wanneer de 'cruciale' en 'grote' bijdrage van IPR wordt samengenomen, betekent dit dat de IPR-subsidie vooral invloed heeft gehad op de toekomstkracht van de vestiging (64%) en de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten (52%). Nieuwe producten en technologieën zijn bij ongeveer 1/3 van de respondenten gerealiseerd.

Een nadere analyse op grond van sectoren, omvang van bedrijven, provincie en type investering geeft de volgende informatie:

- In de industrie zijn ten opzichte van de gehele populatie veel minder nieuwe economische activiteiten gerealiseerd (37%) en ook de toekomstkracht van ondernemingen is minder sterk beïnvloed door de IPR-subsidie (57%).
- Bedrijven met minder dan 10 werkzame personen geven aan dat de IPR-subsidie iets minder heeft bijgedragen aan nieuwe economische activiteiten (50%). Daar staat tegenover dat de toekomstkracht van de vestiging veel minder (46%) beïnvloed is door de IPR-subsidie. De IPR-subsidie is voor de bedrijven met meer dan 50 werknemers relatief veel minder belangrijk ten aanzien van de nieuwe economische activiteiten (37%). Het effect op de toekomstkracht komt overeen met de resultaten van de populatie.
- De Drentse bedrijven wijken iets af van het gemiddelde voor wat betreft de bijdrage van IPR aan nieuwe economische activiteiten (49%), terwijl de invloed van IPR op de toekomstkracht nagenoeg gelijk is. Voor Friese bedrijven is de rol van de IPR-subsidie op nieuwe economische activiteiten (29%) en de toekomstkracht (45%) relatief veel beperkter dan voor de gehele populatie. Ook voor Groningse bedrijven is het effect van de IPR op nieuwe economische activiteiten beperkter (44%).
- Voor vestigingsprojecten geldt dat de IPR-subsidie relatief minder heeft bijgedragen aan de toekomstkracht van de onderneming (49%). Voor de uitbreidingsinvesteringen geldt dat de IPR-subsidie relatief minder heeft geleid tot nieuwe economische activiteiten (34%).

De resultaten van de cohort analyse wijken enigszins af van de bovenstaande conclusies. Naar verhouding zijn er minder nieuwe economische activiteiten gerealiseerd (39%). Daar staat tegenover dat er meer nieuwe technologieën (50%) en nieuwe producten (42%) ontwikkeld zijn.

Tabel 5.15 Bijdrage van IPR aan nieuwe activiteiten, producten, technologie en toekomstkracht voor de periode 1998-2002 (in procenten, met uitzondering van N)

	Cruciale Bijdrage IPR	Grote Bijdrage IPR	Kleine Bijdrage IPR	Geen Bijdrage IPR	Onbekend	Totaal (%)	Totaal (N)
Nieuwe economische activiteit	12,4	39,4	23,5	24,7	27,1	100	170
Nieuw(e) product(en)	9,2	28,7	25,9	36,2	24,1	100	174
Nieuwe technologische ontwikkeling	7,0	27,4	23,6	42,0	37,6	100	157
Toekomstkracht van deze vestiging	18,3	46,2	21,5	14,0	16,1	100	186

Bron: schriftelijke enquête

Na het verkrijgen van de IPR-subsidie heeft 80% van de bedrijven die in 1993 de subsidie had aangevraagd ***nieuwe investeringen op de locatie gedaan***, waarvan 5 bedrijven opnieuw een IPR-subsidie hebben ontvangen. In totaal is door 18 ***bedrijven ruim € 34 miljoen geïnvesteerd***. Bedrijven die geen nieuwe investeringen gedaan hebben, beschikten niet over voldoende financiële middelen.

In totaal geeft 89% van de ondernemers die in 1993 de IPR-subsidie hebben aangevraagd aan dat zij ***dezelfde investering opnieuw op dezelfde locatie*** zouden doen. De belangrijkste redenen om niet weer voor deze locatie te kiezen, zijn een ongunstige ligging of een slechte bereikbaarheid en het niet meer verkrijgen van een IPR-subsidie.

5.7 Ervaringen met IPR-regelgeving

In totaal heeft 71% van de ondernemers één nadeel of meerdere ***nadelen*** ervaren bij de uitvoering van de IPR-regeling. Tabel 5.16 geeft een overzicht van de belangrijkste nadelen. De ondernemers ervaren met name de aanvraag als gecompliceerd, er is onduidelijkheid over het uiteindelijke toe te kennen bedrag en niet alle investeringen zijn subsidiabel.

Het SNN heeft in februari 2003 een onderzoek laten uitvoeren naar de klanttevredenheid van de dienstverlening rondom het uitvoeren van de noordelijke subsidieprogramma's en regelingen, waaronder ook de IPR. Het SNN scoort ten aanzien van de dienstverlening van IPR ten opzichte van de andere subsidieregelingen iets hoger (7,2 punten) dan gemiddeld (7 punten).

Voor de verschillende subsidieprogramma's en regelingen die het SNN uitvoert, hadden de ondervraagden onder andere een eenvoudiger aanvraagformulier verwacht. Dit ondersteunt de uitkomst van de huidige evaluatie waarbij de gecompliceerde aanvraag als belangrijkste nadeel genoemd is.

Tabel 5.16 Nadelen IPR-regeling voor de periode 1998-2002 (meerdere antwoorden mogelijk, dus N>216)

	Aantal	Percentage
Aanvraag is gecompliceerd	88	32,6
Onzekerheid over uiteindelijke subsidiebedrag	67	24,8
Niet alle (beoogde) investeringen zijn subsidiabel	61	22,6
Criteria zijn niet haalbaar / rigide	14	5,2
Het is een eenmalig bedrag	12	4,4
Looptijd te lang	11	4,1
Hoge administratieve lasten	9	3,3
Vertrouwelijkheid van informatie	8	3,0
Totaal	290	100,0

Bron: schriftelijke enquête

Bijna 32% van de bedrijven heeft één of meerdere ***knelpunten*** ervaren bij de uitvoering van het project in relatie tot de IPR-subsidie (zie tabel 5.17). Met name de afhandelingstijd, de complexe aanvraag en hardheid van de criteria worden als negatief ervaren. Deze punten komen overeen met de nadelen die zijn opgenomen in tabel 4.19. De ***oplossingsrichtingen*** die de bedrijven hebben voorgesteld, liggen voor de hand: minder strak hanteren van de criteria, sneller afhandelen van de aanvraag en de aanvraag vereenvoudigen.

Ook uit het klanttevredenheidsonderzoek van het SNN is naar voren gekomen dat de klanten in het algemeen het minst tevreden zijn over de snelheid van de behandeling van de aanvraag. Ten aanzien van de verschillende subsidieprogramma's en regelingen hadden de ondervraagden onder andere een eenvoudiger aanvraagformulier verwacht (zie ook tabel 5.19). Dit verklaart mede waarom in de huidige evaluatie de complexe aanvraag relatief vaak als knelpunt genoemd is.

Tabel 5.17 Knelpunten en oplossingen IPR-subsidie voor de periode 1998-2002

Reden	Aantal	Percentage
Snelheid afhandeling	23	28,4
Complexe aanvraag	18	22,2
Hardheid criteria	16	19,8
Geen rekening houden met verandering door externe invloeden	7	7,4
Kort tijdsbestek	6	8,6
Communicatie SNN	6	7,4
Onduidelijkheid over grootte investering vooraf	3	3,7
Onduidelijkheid over toezegging subsidie vooraf	2	2,5
Totaal	81	100,0

Bron: schriftelijke enquête

5.8 Voorkeur type overheidssteun bij investeringen

Tabel 5.18 geeft inzicht in de ***typen overheidssteun*** waaraan de ondernemers die een IPR-subsidie ontvangen hebben de voorkeur geven. Wanneer de categorieën doorslaggevend en belangrijk gesommeerd worden, blijkt dat financiële maatregelen die direct ten gunste van het bedrijf komen, het meest populair zijn. Allereerst wordt de IPR-subsidie (85%) genoemd en als tweede een fiscaal voordeel (65%). Maatregelen die het minste gewenst zijn, zijn gericht op scholing (21%) en exportondersteuning (19%).

Een nadere analyse naar type investering leidt tot de volgende resultaten. Bij ondernemers die nieuwe investeringen hebben gedaan, is de voorkeur voor de IPR relatief hoger (92%) dan voor de totale populatie. Daarnaast hechten deze ondernemers relatief meer waarde aan exportondersteuning (25%). Ook voor uitbreidingsinvesteringen is IPR het meest gewenste type overheidssteun: 82% van de bedrijven geeft hieraan de voorkeur.

Ook voor de bedrijven uit de cohort analyse zijn de IPR-subsidie en fiscale voordelen het belangrijkste met respectievelijk 80% en 65%. Het type maatregelen dat minder gewenst is, wijkt gedeeltelijk af van de groep bedrijven die in de periode 1998-2002 de IPR-subsidie hebben aangevraagd. De scholingssubsidie (25%) en de arbeidsplaatsenpremie (27%) zijn voor de bedrijven uit de cohort analyse het minst aantrekkelijk.

*Tabel 5.18 Typen overheidssteun die de **investeringsbereidheid** van ondernemers beïnvloeden (in procenten, met uitzondering van N)*

Type overheidssteun	Doorslaggevende vergroting investeringsbereidheid[1]	Belangrijke vergroting investeringsbereidheid	Nauwelijks vergroting investeringsbereidheid	Geen vergroting investeringsbereidheid	Onbekend	Totaal (%)	Totaal (N)
Kapitaalsubsidie voor investeringen (IPR)	37,5	47,7	6,0	2,8	6,0	100	216
Fiscale voordelen (bijvoorbeeld lagere vennootschapsbelasting, ander regime afschrijvingen)	21,8	43,5	13,0	7,4	14,4	100	216
Arbeidsplaatspremie	6,0	35,2	30,6	11,1	17,1	100	216
Innovatiesubsidie	10,2	31,0	28,2	12,5	18,1	100	216
Vermindering werkgeversdeel sociale premies	6,9	35,2	27,3	12,0	18,5	100	216
Lagere grondprijs	7,9	25,9	32,4	15,3	18,5	100	216
Scholingssubsidie	1,9	19,4	40,3	19,9	18,5	100	216
Exportondersteuning	4,2	15,3	25,0	32,9	22,7	100	216

1 Deze categorie mocht maximaal twee keer worden aangegeven

Bron: schriftelijke enquête

5.9 Toekomstverwachting bedrijven

Tabel 5.19 geeft inzicht in de ***omzetverwachting en winstverwachting*** voor de komende drie jaar. Het blijkt dat de ondernemers die in 1993 een IPR-subsidie aangevraagd hebben in het algemeen positiever zijn dan de ondernemers die in de periode 1998-2002 een IPR-subsidie aangevraagd hebben. Met name over de huidige omzet en winst is de eerste groep ondernemers veel positiever.

De Kamers van Koophandel ondervragen ondernemers jaarlijks over verschillende bedrijfseconomische ontwikkelingen[12], waaronder ook omzetgroei. Op landelijk niveau was de nominale omzetgroei in 2003 negatief: -0,9%, terwijl deze in 2002 nog 0,4% was. In 2003 hebben de ondernemers in de provincies Groningen en Limburg gemiddeld een lagere omzet gerealiseerd (respectievelijk -1,4% en –1,2%), terwijl Fryslân (-0,8%), Drenthe (0,3%) en Overijssel (-0,3%) boven het landelijk gemiddelde hebben gescoord. In vergelijking met deze gegevens van alle Noordelijke ondernemingen, lijken de 'IPR-ondernemingen' beter te scoren gezien hun beoordeling van de omzet.

De Kamers van Koophandel hebben de ondernemers ook gevraagd naar hun toekomstverwachtingen voor 2004. De verwachtingen ten aanzien van omzet zijn somber. De ondernemingen die IPR hebben ontvangen zijn positiever.

Tabel 5.19 Beoordeling omzetverwachting en winstverwachting (in procenten, met uitzondering van N)

	Goed	Matig	Slecht	Onbekend	Totaal (%)	Totaal (N)
IPR 1998-2002						
Omzet nu	60,2	30,6	8,8	0,5	100	216
Omzet komende 3 jaar	69,9	26,4	2,3	1,4	100	216
Winst nu	38,4	39,4	19,9	2,3	100	216
Winst komende 3 jaar	58,3	35,2	3,2	3,2	100	216
IPR 1993						
Omzet nu	69,2	26,9	3,8	0	100	26
Omzet komende 3 jaar	69,2	23,1	7,7	0	100	26
Winst nu	50,0	26,9	23,1	0	100	26
Winst komende 3 jaar	61,5	19,2	19,2	0	100	26

Bron: schriftelijke en telefonische enquête

[12] Bron: ERBO enquête, Kamer van Koophandel 2003

Hoofdstuk 6 **Conclusies en toekomstbeeld**

Tot slot worden in dit hoofdstuk de conclusies getrokken en een toekomstbeeld geschetst. Eerst is een aantal algemene conclusies getrokken, daarna zijn de onderzoeksvragen zoals geformuleerd in hoofdstuk één beantwoord. Tot slot zijn enkele overwegingen voor de toekomst geformuleerd.

6.1 Algemeen

1 De ***IPR*** is het enige substantiële investeringsinstrument dat in Nederland beschikbaar is. De betekenis daarvan voor de werkgelegenheid in Noord-Nederland en Limburg is behoorlijk groot. In de periode 1998-2002 zullen met een premiebedrag van maximaal € 211.113.212 maximaal € 2.281.170.388 aan totale investeringen worden uitgelokt, waarbij naar verwachting tussen de 8.277 en 11.333 arbeidsplaatsen zijn en worden gecreëerd.

2 De ***IPR*** wordt door ***ondernemers*** gezien als een belangrijke subsidie:

- Bijna 75% geeft aan dat door de IPR-subsidie financiering van de investering mogelijk werd gemaakt. Ook uit andere antwoorden blijkt dat het verkrijgen van IPR een positief effect heeft op andere financiers. M.a.w. het financieringseffect is belangrijker dan de geografische dimensie, de timing of de omvang van de investering.
- Als de IPR niet was verkregen dan zegt eenderde van de bedrijven dat de investering hetzelfde zou zijn geweest, eenderde spreekt over een minder grote omvang. Veertien procent zegt dat zonder IPR de investering niet was doorgegaan.
- De helft van de bedrijven vindt de bijdrage van de IPR cruciaal / groot bij het realiseren van nieuwe economische activiteiten en de toekomstkracht van de vestiging. De bijdrage van de IPR aan nieuwe producten en technologie wordt door eenderde als cruciaal of groot gezien.
- Alhoewel een vergelijking lastig is zijn IPR-ondernemingen positiever over omzet en winst in vergelijking met alle Noordelijke ondernemingen.
- De IPR wordt door ondernemingen als dé regeling voor vergroting van de investeringsbereidheid gezien. Andere beleidsinstrumenten scoren aanzienlijk minder.

3 De betrokken ***provinciale besturen en regionale ontwikkelingsmaatschappijen*** hechten grote waarde aan de IPR:

- Het is een instrument om daadwerkelijk bedrijven in hun investeringsgedrag te beïnvloeden; bovendien zien bedrijven het vaak als 'bewijs' voor een gastvrije houding.
- Het feit dat IPR in principe beschikbaar is, zorgt er voor dat de IPR-regio's op de radar blijven van m.n. internationale investeerders. Op het moment dat dit niet het geval is, worden de regio's door een aantal bedrijven onmiddellijk niet meegenomen in de locatieoverwegingen. Dit belangrijke effect, dat groter is dan de feitelijke subsidiebedragen, wordt ook naar voren gebracht door de regionale ontwikkelingsmaat schappijen voor Limburg (LIOF) en Twente (NV Oost).

4 Voor wat betreft het ***type decentrale projecten*** heeft de IPR-subsidie de grootste werking voor vestigingsinvesteringen (zie ook tabel 6.1). Dit blijkt met name uit het feit dat de aanwezigheid van de IPR-premie van doorslaggevend belang of zeer belangrijk is bij het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid in IPR-gebieden (28%). Daarnaast is de IPR ook als financieringsinstrument van groter belang bij deze projecten (43%) dan bij uitbreidingsprojecten (29%). Wel moet opgemerkt worden dat de gemiddelde kosten per arbeidsplaats bij vestigingsprojecten iets hoger liggen dan bij uitbreidingsprojecten. Gezien het beperkt aantal centrale projecten (in totaal 18) is het niet mogelijk om voor deze groep een uitspraak te doen.

Tabel 6.1 Functie (doorslaggevend belang en zeer belangrijk) van IPR-subsidie bij investeringsbeslissing van decentrale IPR-projecten, N=198 (in procenten met uitzondering van de kosten in euro's)

IPR-decentraal	Uitbreiding	Vestiging
Gerealiseerde kosten per arbeidsplaats	12.121	14.430
Lokte vestiging naar IPR-gebied	3,5	28,3
Voorkwam vertrek uit IPR-gebied	7,0	5,7
Maakte financiering mogelijk	29,2	43,4
Verbeterde financieringscondities	43,8	43,4
Vergrootte investeringsomvang	37,2	35,8
Vervroegde investering	23,6	15,1
Ander type investering	3,5	1,9

6.2 Onderzoeksvragen

Nut en noodzaak

1 Heeft het Noorden nog een achterstand?

Als naar de belangrijkste sociaal-economische indicatoren als ontwikkeling van werkgelegenheid en werkloosheid wordt gekeken dan heeft Noord-Nederland nog een duidelijke achterstand. Bovendien laat de productiestructuur een sterke vertegenwoordiging van bedrijfssectoren zien met beperkte groeiperspectieven (landbouw, industrie) en relatief weinig commerciële dienstverlening, een sector die wél en ook op lange termijn groeiperspectieven kent.

2 Is het nog noodzakelijk om door middel van financiële regelingen een level playing field te creëren voor de gebieden in Overijssel en Limburg (IPR-centraal)?

Een vergelijking tussen investeringssubsidieregelingen in Nederland en de aangrenzende buurregio's in Duitsland en België laat zien dat in de buurlanden substantiële investeringssubsidieregelingen bestaan. De overwegingen destijds vanuit deze equal level playing field- gedachte een majeure IPR te houden in Overijssel en Limburg zijn nog steeds valide.

Doelbereik en doeltreffendheid

3 Hebben de IPR-centraal en de IPR-decentraal bijgedragen aan een versterking van de economische structuur in het Noorden en de ontwikkeling van de economische structuur van Midden- en Zuid Limburg en Twente?

De economische structuur in het Noorden, Midden- en Zuid-Limburg en Twente is versterkt door de IPR-regeling in de periode 1998-2002. Enerzijds blijkt dit uit de nieuwe directe arbeidsplaatsen die tot dusverre gerealiseerd zijn via de projecten die in de periode 1998-2002 verleend zijn: in totaal naar schatting 5.174. Daarnaast is de werkgelegenheid bij bedrijven die een IPR-subsidie ontvangen hebben tussen 1998 en 2004 gegroeid met 43%. Hoewel niet alle werkgelegenheid toegeschreven kan worden aan de IPR-subsidie is toch sprake van een forse toename van de werkgelegenheid. Tegelijkertijd heeft de IPR-subsidie ook invloed gehad op de kwaliteit van de economische structuur. Zo is (naar eigen zeggen) de toekomstkracht van vestigingen versterkt voor 64% van de bedrijven en heeft 52% van de bedrijven nieuwe economische activiteiten kunnen ontwikkelen via de IPR-subsidie. Ook heeft ongeveer eenderde van de bedrijven nieuwe producten en technologieën kunnen ontwikkelen met behulp van de IPR-subsidie.

4 *Hoeveel nieuwe directe en indirecte werkgelegenheid hebben de regelingen gecreëerd?*

Het totale effect van de IPR zal naar verwachting tussen de 8.277 en 11.334 arbeidsplaatsen zijn.
Tijdens de evaluatie is geen inzicht gekregen in de gerealiseerde indirecte werkgelegenheid. Aangezien te weinig respondenten hierover iets konden zeggen, kunnen geen uitspraken gedaan worden over de gehele populatie.

5 *Hoe zijn de (gesubsidieerde) bedrijven verankerd in de regionale economie?*

Na het verkrijgen van de IPR-subsidie in 1993 is ruim € 34 miljoen geïnvesteerd door 80% van de bedrijven. Deze bedrijven hebben de structurele werkgelegenheid verhoogd met 425 arbeidsplaatsen in de periode 1993-2004. Dit komt neer op een relatieve toename van 107% ten opzichte van 1993.

6 *Hebben de IPR-centraal en IPR-decentraal bijgedragen tot de introductie van nieuwe economische activiteiten in de regio, een nieuw product of een nieuwe technologie?*

De centrale en decentrale IPR-subsidie heeft bij 52% van de bedrijven geleid tot nieuwe economische activiteiten. Voor de industrie, die verantwoordelijk is voor de meeste IPR aanvragen, heeft de IPR-subsidie een minder belangrijke rol ten aanzien van de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten (37%). Ook voor bedrijven met tenminste 50 werknemers is het belang van de IPR-subsidie voor de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten van minder groot belang (37%). Daarnaast is het belang van de IPR-subsidie voor nieuwe economische ontwikkelingen bij Friese bedrijven ook beperkter (29%). Tevens heeft 38% van de bedrijven (een) nieuw(e) product(en) ontwikkeld en heeft 34% gebruik gemaakt van nieuwe technologieën als gevolg van de IPR-subsidie.

7 *Hebben IPR-centraal en de IPR-decentraal door ondersteuning van de (strategische) uitbreidingsprojecten voorkomen dat Nederlandse bedrijven hun uitbreidingsinvesteringen elders binnen de Europese Unie met overheidssteun aldaar hebben gerealiseerd in plaats van in Noord-Nederland?*

De centrale en decentrale IPR-subsidie heeft een beperkte rol gespeeld bij het voorkomen van investeringen in het buitenland. Van de zes strategische uitbreidingsprojecten (IPR-centraal) hebben twee ondernemers een locatie in respectievelijk Duitsland en Polen overwogen. Van alle ondernemers die een decentrale IPR-subsidie hebben ontvangen voor hun uitbreidingsproject heeft 6% één of twee alternatieve locatie overwogen. Zes locaties betroffen het buitenland en twee liggen in Noord-Holland.

Doelmatigheid

8 Oefent de IPR-subsidie een wezenlijke invloed uit op de ondernemer in zijn locatiekeuze waar het type investeringsproject dient te worden gerealiseerd?

De IPR-subsidie beïnvloedt voor een klein deel (6%) de locatiekeuze van een ondernemer. Veel belangrijker zijn de beschikbaarheid van de locatie / uitbreidingsmogelijkheden (28%) en de ligging ten opzichte van de markt en/of andere vestigingen (19%). De mate van belangrijkheid van deze locatiefactoren verschilt duidelijk per type investering. Voor vestigingsinvesteringen zijn de ligging (26%) en IPR-subsidie (12%) aanzienlijk belangrijker dan gemiddeld, terwijl bij uitbreidingsinvesteringen de beschikbaarheid van de locatie (32%) veel belangrijker is.

9 Oefent de IPR-subsidie een wezenlijke invloed op de ondernemer uit bij het aangaan van een investeringsproject qua aard, omvang en timing van dit project?

De IPR-subsidie heeft geen grote rol gespeeld bij de aard van de investering, slechts 3% van de ondernemers heeft door IPR-subsidie een ander type investering gepleegd. De rol bij de omvang van de investering is veel belangrijker: in totaal heeft de IPR-subsidie bij 37% van de bedrijven de investering vergroot. Verder heeft de IPR-subsidie bij 20% van de ondernemers geleid tot het vervroegen van de investering, terwijl 14% zonder IPR in het geheel niet zou hebben geïnvesteerd.

10 Is een minimale grens aan het subsidiepercentage te stellen waarbij nog gesproken kan worden van een beïnvloeding van de ondernemer?

Het onderzoek kan hierover geen uitsluitsel geven. Het investeringsbesluitvormingsproces is complex, waarbij niet een verhoging of verlaging van het subsidiepercentage evenredige gevolgen heeft.

11 Heeft de beperking bij de IPR-centraal en de IPR-decentraal van vestigingsinvesteringen tot de vijf kernzones geleid tot een versterking van de productiestructuur?

De IPR-regeling heeft de productiestructuur van de vijf kernzones versterkt, waarbij in 2004 een groei van de werkgelegenheid gerealiseerd is van 34% ten opzichte van 1998. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de vijf kernzones. In de Zuid-Drenthe Stedenband en de kernzone Groningen / Assen is de werkgelegenheid het sterkst toegenomen met respectievelijk 864 en 680 arbeidsplaatsen. De werkgelegenheidsgroei in het Eemsmondgebied is met een toename van 11 arbeidsplaatsen het laagst. De productiestructuur is ook meetbaar via het type werkgelegenheid. Zo kunnen sommige kapitaalgoederen, waaronder bijvoorbeeld breedbandinternet, veel indirecte werkgelegenheid creëren in allerlei sectoren. Dit soort werkgelegenheid is echter moeilijk meetbaar.

12 In hoeverre heeft de IPR-subsidie bij de concernleiding een rol gespeeld in het afwegingsproces om de uitbreidingsinvesteringen bij haar dochteronderneming in Noord-Nederland te realiseren in plaats van bij haar buitenlandse dochteronderneming(en) in een andere EU-lidstaat waar ter plaatse ook investeringssteun voorhanden is?

De IPR-subsidie heeft een bijdrage geleverd aan de stimulering van uitbreidingsinvesteringen in Noord-Nederland in plaats van in het buitenland. Er zijn vier ondernemers van de 45 (9%) die een vestiging in het buitenland (Polen, Duitsland en VS) hebben overwogen. De IPR-subsidie voorkwam bij drie bedrijven een vertrek uit Noord-Nederland. Daarnaast heeft de IPR-subsidie bij drie bedrijven een belangrijke of doorslaggevende rol gespeeld bij het lokken van de vestiging naar Noord-Nederland. De vier bedrijven hebben in 2004 gezamenlijk 973 arbeidsplaatsen, hetgeen een groei betekent van 23% ten opzichte van 1998 (samen 790 arbeidsplaatsen).

Instrumentatie

13 Is de afstemming tussen de IPR-centraal en IPR-decentraal adequaat met betrekking tot doelgroep en steunintensiteit?

De centrale en decentrale IPR zijn goed op elkaar afgestemd. De grotere bedrijfsinvesteringen (vestigingsinvesteringen > € 4,5 miljoen, strategische uitbreidingsinvesteringen > € 13,6 miljoen en fundamentele wijzigingsprojecten > € 45,4 miljoen) komen in aanmerking voor de centrale IPR. De kleinere investeringen (vestigingsprojecten en uitbreidingsprojecten < € 4,5 miljoen) komen in aanmerking voor de decentrale IPR.
Ook ten aanzien van de steunintensiteit zijn beide regelingen goed op elkaar afgestemd. De subsidiepercentages van de decentrale IPR variëren tussen 15% voor uitbreidingsinvesteringen tot 20% voor vestigingsinvesteringen. Via de centrale IPR worden subsidies verstrekt van 13,5% tot 20% bruto, afhankelijk van het steungebied.

14 Hoe is de verhouding tussen diverse typen bedrijvigheid bij toedeling van de middelen?

Het merendeel van de decentrale IPR-middelen zijn verleend aan bedrijven in de industrie (60%), zakelijke dienstverlening (11%), vervoer, opslag en communicatie (8%) en handel (8%). De centrale IPR-middelen zijn grotendeels verleend aan bedrijven in de industrie (79%), vervoer, opslag en communicatie (9%) en overige dienstverlening (7%).

15 Hoe ervaart de doelgroep de werking van de regeling en welke knelpunten ervaren zij?

In totaal heeft 71% van de ondernemers één of meerdere nadelen ondervonden bij de uitvoering van de IPR-regeling.

De belangrijkste nadelen zijn: een gecompliceerde aanvraag (33%), onzekerheid over het uiteindelijke subsidiebedrag (25%) en het feit dat niet alle investeringen subsidiabel zijn (23%).
Veel minder ondernemers (bijna 32%) hebben knelpunten ervaren, waarbij snelheid van de afhandeling (28%), een complexe aanvraag (22%) en hardheid van de criteria (20%) de belangrijkste zijn.

16 Hoe werkt het criterium van het stuwend dienstverlenend karakter en wat kan gezegd worden over de realisatie daarvan aan de hand van ook oudere dossiers?

Uit gesprekken met het ministerie van EZ en het SNN is gebleken dat het criterium van stuwend dienstverlenend in de praktijk lastig te hanteren is. Voor projectindieners is het moeilijk in te schatten of en in welke mate zij stuwend dienstverlenend zijn. Gebleken dat het stuwend dienstverlenend karakter van bedrijven moeilijk meetbaar is in termen van bijvoorbeeld omzet buiten de regio. Zo is ook tijdens de evaluatie van de cohort-1993 gebleken dat het erg lastig is de gerealiseerde omzet buiten de regio en de directe en indirecte arbeidsplaatsen bij de projecten waarvoor in 1993 een IPR-subsidie is verleend, vast te stellen.

17 Wat is de verhouding tussen de verstrekte subsidie en creatie van directe en indirecte werkgelegenheid?

De gemiddelde kosten per arbeidsplaats bij decentrale projecten bedragen € 12.833. De kosten voor een vestigingsproject liggen gemiddeld iets hoger (€ 14.430), terwijl de kosten voor een uitbreidingsproject iets lager liggen (€ 12.121). Voor een centraal IPR-project zijn de kosten veel hoger: € 51.046. Per type investering variëren de gemiddelde kosten per arbeidsplaats. Een arbeidsplaats bij een industrieel vestigingsproject kost gemiddeld € 23.763, terwijl een arbeidsplaats bij een industrieel uitbreidingsproject gemiddeld € 75.965 kost. Wel moet voor de centrale IPR-projecten opgemerkt worden dat de gemiddelde kosten per arbeidsplaats gebaseerd zijn op 12 afgeronde projecten. Gezien dit kleine aantal kan niet met zekerheid gezegd worden dat de resultaten van deze projecten representatief zijn voor de resterende 28 centrale projecten die nog in uitvoering zijn. Tevens drukt de toegekende premie van één fundamenteel wijzigingsproject van ruim € 7,8 miljoen erg zwaar op de gemiddelde kosten.
Over de indirecte werkgelegenheid kunnen geen uitspraken gedaan worden, omdat deze gegevens bij het onderzoek niet achterhaald konden worden.

Doelmatigheid van de bedrijfsvoering

18 Is de uitvoering van IPR-centraal en de IPR-decentraal doelmatig geweest?

Voor zover kan worden overzien is de bedrijfsmatigheid van de IPR doelmatig geweest.

Dit blijkt onder andere uit het volgende:

- Er zijn naar schatting reeds 5.174 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd door projecten die tussen 1998 en 2002 gestart zijn. Wanneer alle projecten zijn afgerond, zullen naar verwachting tussen de 8.277 en 11.334 nieuwe arbeidsplaatsen gerealiseerd zijn.
- De IPR-subsidie heeft bij 52% van de bedrijven geleid tot nieuwe economische activiteiten, bij 38% van de bedrijven zijn (een) nieuw(e) product(en) ontwikkeld en 34% van de bedrijven maakt gebruik van nieuwe technologieën als gevolg van de IPR-subsidie.

Wel moet opgemerkt worden dat de gemiddelde kosten per arbeidsplaats voor de decentrale IPR-projecten veel lager liggen dan de gemiddelde kosten per arbeidsplaats voor de centrale IPR-projecten (zie onderzoeksvraag 17). Tevens is gebleken dat de IPR-regeling in de loop der jaren behoorlijk gecompliceerd is geworden, waardoor het voor ondernemers én uitvoeringsbetrokkenen een complexe materie is.

19 Staan de uitvoeringskosten in verhouding tot de verstrekte subsidie?

Het ministerie van EZ hanteert voor Senter de doelstelling dat de verhouding van de uitvoeringskosten ten opzichte van het beleidsbudget maximaal 3,3% bedraagt. Wanneer deze doelstelling wordt toegepast op de centrale IPR, blijken de uitvoeringskosten in goede verhouding te staan tot het beleidsbudget. In de periode 1998-2002 bedroegen de uitvoeringskosten slechts 0,3% van het totale beleidsbudget. Met betrekking tot de decentrale IPR bedragen de uitvoeringskosten 2,8% van het totale beleidsbudget in de periode 1998-2002. Daarmee vallen ook deze kosten binnen de doelstelling van maximaal 3,3%.

6.3 Toekomstbeeld

1 De IPR wordt ***beperkt selectief*** naar sectoren en gebieden ingezet. Als met IPR economische structuurversterking wordt beoogd dan is de vraag: welke structuur wordt beoogd met welke instrumenten? Als werkgelegenheid het criterium is dan zal een IPR anders moeten worden ingericht dan wanneer de aandacht uitgaat naar kleine hoogtechnologische bedrijven.

2 Gezien het resultaat dat het financieringseffect belangrijker is dan de geografische dimensie, timing of de omvang van de investering, wordt geadviseerd meer zicht te krijgen op ***alternatieve financieringsvormen voor uitbreidingsinvesteringen*** (bijvoorbeeld een achtergestelde lening in plaats van een investeringspremie).

Bijlagen

Bijlage 1 Tabellen

Hoofdstuk 3

Tabel 1 *Economische ontwikkeling in aantal werkzame personen, 1998-2002 (geïndexeerd), (zie figuur 3.1)*

	1998	1999	2000	2001	2002
Limburg	100	106,8	108,7	110,7	110,9
Overijssel	100	107,1	110,5	112,8	114,2
Drenthe	100	106,2	109,3	110,1	111,6
Fryslân	100	106,6	110,4	112,9	115,2
Groningen	100	105,6	108,5	110,7	112,0
Nederland	100	106,9	109,7	111,8	112,7

Bron: CBS, 2004

Tabel 2 *Ontwikkeling beroepsbevolking, 1998-2002 (geïndexeerd), (zie figuur 3.2)*

	1998	1999	2000	2001	2002
Limburg	100	99,0	100,8	102,2	103,8
Overijssel	100	104,1	107,0	109,3	110,0
Drenthe	100	100,5	101,0	104,0	107,6
Fryslân	100	103,9	102,3	107,4	107,8
Groningen	100	100,0	102,1	103,8	105,4
Nederland	100	101,8	103,5	105,4	107,0

Bron: CBS, 2004

Tabel 3 *Ontwikkeling werkloosheidspercentage, 1998-2002, (zie figuur 3.3)*

	1998	1999	2000	2001	2002
Limburg	5,3	4,7	4	3,9	4,8
Overijssel	4,9	4,3	3,4	3,1	4
Groningen	6,4	7	4,8	4,2	5,2
Fryslân	7,1	5,6	5,1	4,6	4,8
Groningen	7,9	7,4	5,2	5,1	6,7
Nederland	5,1	4,3	3,8	3,4	4,1

Bron: CBS, 2004

Hoofdstuk 5

Tabel 4 *Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen bij vastgestelde IPR-projecten in de periode 1998-2002, (zie figuur 5.1)*

		Toename t.o.v. 1998		
Jaar	Aantal arbeidsplaatsen	Aantal	Percentage	Aantal respondenten
1998	3.690			144
2001	4.652	962	26,1	145
2004	5.285	1.595	43,2	145

Bron: schriftelijke enquête

Tabel 5 *Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen per kernzone 1998 ten opzichte van 2004, (zie figuur 5.2)*

Kernzone	1998	2004	Groei 2004 t.o.v. 1998	Relatieve groei
Groningen / Assen	841	1.521	680	80,9
Zuid-Friese Stedenzone	1.516	1.709	193	12,7
Zuid-Drentse Stedenband	2.220	3.084	864	38,9
Westergozone	514	614	100	19,5
Eemsmondgebied	287	298	11	3,9
Totaal	5.377	7.225	1.848	34,4

Bron: schriftelijke enquête

Tabel 6 *Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen bedrijven die een IPR-subsidie in 1993 hebben aangevraagd, N=23, (zie figuur 5.3)*

	Aantal arbeidsplaatsen	Toename t.o.v. 1993 (%)
1993	397	
2004	822	107
2007 (verwachting)	879	121

Bron: telefonische enquête

Tabel 7 *Groei van de werkgelegenheid per type investering, N=23 (2004 ten opzichte van 1993), (zie figuur 5.4)*

Type investering	Aantal arbeidsplaatsen	Percentage
Vestigingsinvestering	298	70
Uitbreidingsinvestering	127	30
Totaal	425	100

Bron: telefonische enquête

Tabel 8 *Redenen om IPR-subsidie aan te vragen (meerdere antwoorden mogelijk), (zie figuur 5.5)*

	Aantal	Percentage
Financiering investering mogelijk	190	71,2
Investering groter of betere kwaliteit	47	17,6
Subsidiemogelijkheid aanwezig en benutten	22	8,2
Financiers over de streep trekken	8	3,0
Totaal	267	100,0

Bron: schriftelijke enquête

Tabel 9 *Redenen waarom de IPR-projecten niet volgens aanvraag verlopen, (zie figuur 5.6)*

Reden	Aantal	Percentage
Economische teruggang	16	37,2
Interne problemen / reorganisatie	12	27,9
Afhandeling duurt te lang	8	18,6
Investering anders / lager	7	16,3
Totaal	43	100,0

Bron: schriftelijke enquête